

Ur *Fjärde Internationalen* 2/81

(vissa mindre ändringar gjorda i översättningen och noter redigerade feb -12, Göran K)

**Patrick Camillier:
Folkfronterna på 30-talet**

Folkfronterna på 30-talet

Under det senaste året har *Marxism Today*, CPGB:s (Communist Party of Great Britain – det brittiska kommunistpartiet) teoretiska organ, publicerat en rad artiklar, som försöker presentera ett förnuftigt försvar av folkfrontsstrategin på 30-talet, och bevisa dess tillämplighet för dagens arbetarrörelse.¹ Att detta material uppträder 1975-76 kan knappast enbart förklaras med att folkfrontsregeringarna i Spanien och Frankrike firar 40-årsjubileum. För första gången sedan 1947 står de stora kommunistpartierna i Västeuropa inför möjligheten att ingå i kapitalistiska koalitionsregeringar i länder som drabbats av sociala, ekonomiska och politiska kriser av varierande styrka. Faktiskt står frågan om kommunisters deltagande i regeringar för närvarande i den politiska debattens centrum i Europa.

Vi är ganska tveksamma till hur sannolik denna framtidsutsikt är på kort sikt. Inte desto mindre är det knappast förvånande att medlemmarna i ett litet parti som CPGB riktar uppmärksamheten mot sina kamraters historiska handlingar och kompromisser i Italien, Spanien eller Frankrike. Många brittiska kommunister måste se uppkomsten av ett ”respektabelt” regeringsmassparti i något av dessa länder som nyckeln till rörelsens utveckling över hela Europa, och framför allt som det sätt på vilket CPGB själv kommer att vända nedgången i det senaste valet och äntligen bli en betydande nationell politisk kraft. Samtidigt skulle en regeringskoalition mellan Kommunistpartiet och Kristdemokraterna i Italien innebära att man fick svåra problem att förklara. Trots inriktningen hos de högerpolitiker som finns i dess ledning, har den brittiska arbetarrörelsen en lång tradition av motstånd mot öppna koalitioner med borgerliga partier under fredstid – en tradition som kraftigt stärktes av MacDonalds avfall 1931. CPGB kommer att behöva alla unika ”dialektiska” talanger hos sina ledande teoretiker för att förklara det progressiva i lönestopp och andra traditionella stränga åtgärder som vidtas av en kommunistisk arbetsmarknadsminister i tjänst hos en kristdemokratisk premiärminister.

Mer allmänt gör framtidsutsikterna på en lång period av kapitalistisk instabilitet, kombinerad med och skärpt av massornas direkta inträdande på den politiska scenen, att det krävs grundliga ideologiska förberedelser av kommunistpartiernas roll i dessa händelser. Av stor vikt i denna process är försöket att knäsetta en annan politisk tradition än bolsjevikernas och det revolutionära Kominterns fyra första kongressers. Det mest iögonenfallande alternativet är samtidigt långt utom räckhåll – nämligen den långa opportunistiska tradition som löper från de franska possibilisterna över Bernstein till den äldre Kautsky. Trots att samtliga ”kommunistiska” partier i Västeuropa utmärks av att ha övergivit det revolutionära motståndet mot det kapitalistiska styret, kännetecknas de fortfarande framför allt av sina historiska och nuvarande band till den sovjetiska statens byråkratiska apparat. Oavsett vad vissa individer eller strömningar drömmer om, är en okomplicerad sammanslagning av stalinismen och socialdemokratien helt utesluten under den närmaste framtiden, om inte annat på grund av den alltför stora och riskfyllda splittring av rörelsen det skulle innebära.

Antonio Gramsci har emellertid den obestridda fördelen framför Bernstein och andra att han var ledare för ett genuint arbetaruppror, att han var en av grundarna av det italienska kommunistpartiet, och framför allt... att Mussolinis polis utestängde honom från direkt politisk aktivitet under de sista åtta åren av hans liv.

Detta är inte tillfälle att diskutera Gramscis viktiga teoretiska arbete. Det som intresserar oss här är snarare att hans namn nu är så populärt i kommunistpartikretsar, och att man försöker

¹ Monty Johnstone: ”Trotsky and the Popular Front” i *Marxism Today* oktober och november 1975; Eric Hobsbawm: ”Forty Years of Popular Front governments” i *Marxism Today* juli 1976; se även Johnstone: ”Trotsky and World Revolution”, *Cogito*-pamflett 1976.

upphöja några få fraser om ”hegemoni” eller ”manövrerandets krig” till en magisk algebraisk formel, som kan ha det mest krassa opportunistiska innehåll. Monty Johnstone förser oss med en modell på detta förenklande av Gramscis teorier, och på ett skickligt utnyttjande av hans namns auktoritet.²

I en parallell process har den stalinistiska världsrörelsen i flera år lagt ned avsevärd energi på att upphöja Georgi Dimitrov till den moderna ”kommunismens” verkliga inspiratör. Givetvis vill vi inte förneka hans förtjänster att vara den som systematiserade de första, mest viktiga stegen mot att hitta ett ”nytt sätt” att se på borgarklassen. Det är emellertid löjligt att, som Monty Johnstone, hävda att Kominterns sjunde världskongress (1935) där Dimitrov avgav huvudrapporten ”lade grunden... för den följande politiken och perspektiven för kommunistpartierna över hela världen”.³ Som Johnstone mycket väl känner till, framkallade den plötsliga förändringen av Stalins perspektiv vid andra världskrigets utbrott avsevärd (om än tillfällig) förvirring i ett CPGB som under fyra år tränats i ett folkfrontsperspektiv. Ännu 23 september 1939 argumenterade således John Gollan för enhet med den ”demokratiska” brittiska borgarklassen:

”Polen har fallit offer för den nazistiska aggressionen. Den nazistiska aggressionen måste besegras med alla resurser hos det brittiska folket och folken i det brittiska Imperiet”.⁴

Men bara två veckor senare argumenterade ett snabbt omskrivet manifest från centralkommittén att

”Storbritanniens och Frankrikes reaktionära imperialister... nu inte, som de hävdar, kämpar för demokrati och mot fascism, eller för fred och mot aggression, utan för imperialistiska mål...”⁵

Harry Pollitt befann sig i den icke avundsvärda situationen att vara författare till en pamflett – ”Hur man ska vinna kriget” – som var under försäljning när Kominterns representanter förde med sig nyheten om den nya linjen. Han avsattes sålunda som generalsekreterare. Man behöver knappast tillägga att Dimitrov, i egenskap av Kominterns generalsekreterare, ledde detta informella övergivande av folkfronten, liksom dess återupplivande 1941.

Kontinuiteten i stalinisternas politik bestäms alltså inte av en politisk ståndpunkt som intogs 1935, utan av den sovjetiska byråkratins socialt privilegierade ställning, och av kommunistpartiernas underordnande under dess internationella klassarbetspolitik.

Senare artiklar i **International** (de brittiska trotskisternas teoretiska tidskrift) kommer att undersöka de västliga kommunistpartiernas ideologiska och politiska utveckling sedan kriget, och även förhållandet mellan deras strategi för ”demokratiska framsteg” och folkfronterna på 30-talet. Fastän båda innehåller en djup rädsla för massornas revolutionära mobilisering och ett underordnande av arbetarrörelsen under borgarklassen, kan de icke desto mindre skiljas åt både vad gäller mål och förhållande till partiprogrammet, och hur direkt de stod i växelförhållande till Sovjets utrikespolitik.

Slutligen är det ingen slump att Johnstones försvar av folkfronten tar sig formen av en polemik mot Trotskij. I flera europeiska länder har kommunistpartiledare (och intellektuella som Althusser)⁶ kommit till den fruktansvärda insikten att bolsjevismens program och traditioner, trots vanvettigt förtal och fysisk likvidering, förblir levande hos tusentals nya kämpar, att trotskismen aldrig varit starkare i Västeuropa än vad den är idag, och att kommunistpartierna under varje tum av det kommande massuppsvinget kommer att åtföljas av revolutionärt

² Johnstone *op.cit.*, s. 351.

³ *Ibid*, s. 308.

⁴ *Challenge* 23, sept 1939.

⁵ *World News and Views* 7 okt., 1939.

⁶ Se t ex Althusser: ”*Essay in Self-Criticism*”, London 1976, s. 83.

marxistisk kritik och revolutionärt marxistiska organisationer. Hur allvarligt man ser på detta hot kan mätas i omfånget på den litteratur som på senare tid har producerats; från Basmanovs råa, häftiga och bittra kritik från Moskva, till de något bättre anpassade och mer sofistikerade analyserna från den brittiske specialisten på antitrotskism – Monty Johnstone.

Det tyska förspelet

Monty Johnstone gör helt rätt i att inleda sin ursäkt för folkfronten med en kort överblick över den tredje perioden (1928-1934) och av den konkreta taktik som det tyska kommunistpartiet antog. Men vi tror att det finns ett mycket närmare samband mellan denna våldsamma ultravänsteristiska period och de senare kraven på nationell enhet. Mer än vad som antyds av hans förenklade föreställning om en ”korrigerande av sekteristiska misstag”.

Johnstones framställning kan sammanfattas så här: mellan 1928 och 1934 lyckades inte Komintern göra en riktig åtskillnad mellan fascism och borgerlig demokrati. Den till och med karaktäriserade socialdemokratin som det borgerliga styrets ”socialfascistiska” grundval, gentemot vilken det huvudsakliga slaget skulle riktas. I Tyskland ställde de följaktligen uppbygget av en ”enhetsfront underifrån” mellan kommunistpartiet och socialistiska arbetare i motsättning till ett gemensamt försvar av demokratin, och såg felaktigt gripandet av makten som den omedelbara uppgiften. Trotskij gjorde rätt som kämpade mot denna politik och för en enad antifascistisk enhetsfront mellan kommunist- och socialistpartierna ”inom den borgerliga demokratis ramar”. Men när Komintern senare antog en defensiv strategi ”som utgick från i huvudsak samma förutsättningar som” Trotskijs kritik, ändrade han sin ståndpunkt och blev förespråkare för ett perspektiv som liknade den tredje periodens.⁷

Trots att Johnstone inte förklarar varför dessa sekteristiska ”misstag” uppstod, beskriver han riktigt nog vissa av de yttre dragen i tredje periodens linje. Å andra sidan är det enda som är riktigt i värderingen av Trotskijs ståndpunkt att han konsekvent bekämpade Kominterns ultravänsterism. Vi underskattar inte det vetenskapliga arbete Johnstone lagt ner på sina artiklar – att döma av mängden fotnoter och referenser, har han speciellt ”uppmärksammat” Trotskijs skrifter om Tyskland.⁸ Emellertid är, medvetet eller omedvetet, frukterna av hans arbete en fullständig förvridning av vad Trotskij egentligen skrev.

Så tidigt som i september 1930 förstod Trotskij det Johnstone aldrig kommer att inse – att den tyska kapitalismen hade nått en punkt där det ”[inte] verkar... finnas någon utväg för den borgerliga parlamentariska regimen”.⁹ 1929 års kris hade utlöst en kraftig protektionistisk dynamik inom världsekonomin, som snabbt kvävde den tyska industrins exportinriktade kärna (industriproduktionen föll mellan 1929 och 1932 till hälften, och redan 1930 fanns det 3 miljoner arbetslösa). Internationella fordringsägare krävde tillbaka de lån som lagt grunden för efterkrigstidens uppsving. En rad banker kollapsade och spred kaos i finanserna.

På den politiska nivån undergrävdes Weimarrepublikens borgerligt demokratiska institutioner – som aldrig hade vunnit borgarklassens eller arbetarklassen obestridliga tro och lydnad – snabbt av presidentens förordningar. Vid valen i september 1930 ökade det tyska kommunistpartiet (KPD = Kommunistische Partei Deutschland), Weimarrepublikens uttalade fiende, sitt röstetal med 2,5 procent, medan vid den motsatta polen nazistösterna ökade från 2,6 procent 1928 till 18,3 procent 1930. I denna situation vilade Tysklands framtid framför allt på om arbetarklassens förtrupp lyckades ersätta ett politiskt system som uppenbarligen var dödsdömt, och inleda samhällets socialistiska omorganisering i planerat samarbete med de ryska arbetarna. Ett perspektiv på ”försvar av Weimar” kunde bara ha förlamat arbetarklassens vilja

⁷ Johnstone *op.cit.*, s. 308-10; se även Johnstone ”Trotsky and World Revolution”, s. 9-10.

⁸ Trotskij, *Kampen mot nazismen i Tyskland*, på marxistarkiv.se.

⁹ ”Vändningen i Kommunistiska internationalen och situationen i Tyskland”, 26 september 1930, *op.cit.*, s. 41.

och placerat dess huvud i den snara som förbereddes av nazisterna. Det var faktiskt denna väg som de socialdemokratiska ledarna i SPD förberedde. De föredrog att passivt acceptera Brüning och von Papens bonapartistiska regimer som ”det mindre onda” (och till och med störtandet av deras egen preussiska delstatsregering) hellre än att påskynda begravandet av det borgerliga styrets demokratiska form, som de var den huvudsakliga skaparen av, och till vilken de var knutna med varje del av sin existens.

Varje ord Trotskij skrev om kampen mot fascismen var grundat i denna förståelse att bara en socialistisk revolution kunde rädda arbetarna från ekonomisk ruin och fascistisk diktatur. Vi uppmanar läsare som inte är övertygade om detta (eller om det riktiga i hans argument) att själva läsa de viktigaste artiklarna, särskilt ”Vad härnäst?” och ”Den enda vägen” (i ”**Struggle Against Fascism in Germany**” – finns översatta till svenska – öa.). I fallet Monty Johnstone, som till och med efter att ha läst dem fortfarande ser Trotskijs skrifter som förebud till folkfronten, är det tydligen nödvändigt att sätta åtminstone några kortfattade och otvetydiga uttalanden framför ögonen på honom. Alltså:

”Under en kris för regimen är det revolutionära partiet mycket starkare i utomparlamentariska masstrider än inom ramen för parlamentarismen. Men återigen på ett villkor: om det tolkar situationen rätt och i praktiken kan knyta samman massornas livsavgörande behov med uppgiften att gripa makten. Nu begränsas allting till detta.”¹⁰ (26 september 1930).

”Upplösningen närmar sig. Ögonblicket har kommit då den förrevolutionära situationen måste omvandlas till en revolutionär – eller kontrarevolutionär – situation.”¹¹ (26 november 1931)

”Vi måste utarbeta en rad gemensamma kampåtgärder mot regimens undantagslagar och bonapartism. Situationen har tvingat proletariet till denna kamp, och genom själva sin karaktär kan den inte föras inom demokratins ram... en sådan situation visar i sig själv att statens problem är ett maktproblem.”¹² (14 september 1932).

Monty Johnstone är ute på hal is när han försöker skapa en motsättning mellan Trotskijs ”demokratiska” ståndpunkt och Ernest Mandels argument att arbetarrörelsen när den bekämpar fascismen skulle ”se kampen för att gripa makten som ett omedelbart mål”.¹³ Faktum är att Mandels ståndpunkt är identisk med Trotskijs:

”Idag ser vi i Tyskland just att proletariet ställs inför en direkt och omedelbar kamp om makten långt innan det helt har enats under kommunistpartiets fana.”¹⁴

Det är fullständigt uppenbart för alla som tänker att varken Trotskij eller Mandel med ”omedelbar kamp om makten” menade att organisera ett uppror nästa dag. De menade att erövrandet av makten var den *enda* utvägen ur *denna* kris för det borgerliga klasstyret. Vi ska senare återkomma till Johnstones ofta förekommande och värdelösa försök att spela på det tvetydiga i ordet ”omedelbart”.

Hur är det då möjligt att Trotskij både såg den omedelbara nödvändigheten av en socialistisk revolution och samtidigt argumenterade för att uppgiften för stunden var att organisera en enhetsfront mellan kommunistpartiet och socialistpartiet för att försvara arbetarnas rättigheter?

Det är förvisso svårt att förstå att kampen för arbetarklassens behov *inom det kapitalistiska samhället* samtidigt klarare och klarare ställer uppgiften att krossa detta samhälle. Formallogiken, som arbetarrörelsens konservativa apparat ständigt drar fram, ger ingen

¹⁰ *Ibid*, s. 43.

¹¹ ”Tyskland, nyckeln till den internationella situationen”, 26 november 1931, *op cit*, s. 76.

¹² ”Den enda vägen, 14 september 1932, *op cit*, s. 204-205.

¹³ Citerat i Johnstone *op.cit.*, s. 309 ff.

¹⁴ ”Vad härnäst? Det tyska proletarietets ödesfrågor”, 27 januari 1932, Trotskij, *op cit*, s. 125.

lösning på problemet. Den kan vägleda rutinarbetet i fackföreningar och parlament under perioder av relativ social fred, och den kan tillåta ett visst mått av spekulation om mänsklig-
hetens underbara socialistiska framtid. Men den är värdelös när det gäller övergångens
vetenskap – att utveckla och mobilisera arbetarklassens energi för den socialistiska
revolutionen. På olika sätt är ultravänsteristiska sekterister och högeropportunisterna båda
fastlåsta i denna logik. De förra kan bara se slutmålet, och kräver otåligt att massorna frigör
sig från sina ledarskaps kontroll genom att ansluta sig till den revolutionära organisationen
och dess initiativ.

Opportunisterna å andra sidan hypnotiseras av *det som är*, av den reformistiska apparatens
makt (och av borgarklassens makt som står bakom den). De tror att varje handling som
riskerar dess kontroll över sina medlemmar bara kommer att skilja revolutionärerna från
massorna. Vad båda ståndpunkterna avslöjar är en fullständig avsaknad av förtroende för
revolutionärernas förmåga att utmana reformisternas ledarskap i de oräkneliga små strider
som gör att arbetarna kommer i konflikt med kapitalistklassen. Det är därför inte över-
raskande att dessa två motsatser ständigt övergår i varandra. Opportunisterna kommer att ta
till eldiga vänsterfraser och skarpa svängar för att både inför sig själva och inför massorna
dölja sin anpassning till borgarklassen.

Ultravänsteristerna å sin sida kommer att försöka komma över sin isolering genom att
plötsligt och panikslaget kapitulera för den apparat som de aldrig lyckades rubba med sina
verbala, eller till och med fysiska angrepp. Man kan bara komma ur denna onda cirkel genom
att bryta den formella motsättningen mellan den *framtida* socialismen och den *nuvarande*
verkligheten – det kapitalistiska samhället.

Från 1930 till 1933 var det historiska behovet av arbetarmakt och arbetardemokrati en
explosiv, konkret verklighet i den sönderfallande Weimarrepubliken. Den fanns där för alla
att se i form av den katastrofala nedgången för produktivkrafterna, i sönderfallet av de
borgerligt demokratiska institutionerna och i miljontals arbetares djupgående radikaliserings.
Vad som däremot saknades var en politisk kraft som förmådde att föra detta behov till det
medvetna uttryckets högsta nivå inom arbetarrörelsen, med andra ord ett ledarskap som var
förmöget att för de socialdemokratiska arbetarna visa att man behövde gripa makten, genom
att utveckla deras kamp för att försvara sina egna rättigheter och institutioner.

Givetvis trodde dessa SPD-arbetare (om än inte lika starkt som Monty Johnstone) att det gick
att slutföra denna defensiva kamp ”inom den borgerliga demokratis ramar”. Det skulle
således ha varit höjden av dumhet att föreslå enhetsaktioner för att upprätta proletariets
diktatur. Arbetarklassens mest brännande uppgift – antingen de var KPD-are, SPD-are eller
partilösa – var att organisera en klassfront mot fascisterna och den bonapartistiska regeringen.
Och för detta behövde de största möjliga enhet inom sina led. Men den enhetsfront som
Trotskij, och tidigare det leninistiska Komintern, förespråkade innebar inte att kommunisterna
avsade sig sina revolutionära mål. Tvärtom förstod Trotskij att de enade arbetarna under
loppet av kampen för delkrav och demokratiska krav (inbegripet krav på att avskaffa
presidentens förordningar – ett krav som Monty Johnstone utan tvivel skulle se som en del av
sin ”borgerliga demokrati”) skulle tvingas utvidga de klassorganisationer de under årtionden
byggt upp *genom att bilda sovjeterna*.¹⁵ Enhetsfronten skulle komma till en punkt där den skulle

¹⁵ ”Händelsernas logik är sådan att de socialdemokratiska arbetarna ser kampen för 'parlamentet' och
'demokratin' som en fråga om makten. Utifrån revolutionär synvinkel är det konfliktens kärna. Frågan om
makten är frågan om proletariets revolutionära aktionsenhet. Om det ska bli möjligt att, utifrån en proletärt
demokratisk representation, skapa kampens klassorgan, det vill säga arbetarsovjeterna, så måste man under den
allra närmaste framtiden föra en enhetsfrontspolitik gentemot socialdemokratin.” ”Den enda vägen”, *op cit*, s.
208. Se också det avsnitt i ”Vad härnäst” som heter ”Genom enhetsfronten – till råden som enhetsfrontens mest
utvecklade organ”, *op cit*, s. 124.

ställas inför valet att *antingen* fortsätta kampen för klassens objektiva behov även om dessa kom i motsättning till den borgerliga demokratins strukturer och förtryckapparatur, *eller* ge upp kampen för att rädda den borgerliga demokratin. Det fanns inget tvivel om vad SPD föredrog (genom att vägra kämpa gjorde de dessutom inget för att rädda sitt älskade Weimar). SPD-ledningens fientliga inställning till enhetsfronten grundades på att de klart insåg att varje systematisk massmobilisering skulle sätta ett oerhört tryck på den borgerliga demokratins begränsningar, och dessutom hota deras eget inflytande över arbetarklassen.

Innebär detta att enhetsfronten bara är en ”manöver” från kommunisterna för att eliminera sina socialdemokratiska rivaler? Bara byråkratiska karriärister vars enda intresse är att försvara ”sin egen” apparatur kan ställa frågan på detta sätt. Viktigare än sådana intressen är arbetarklassens objektiva behov, på vilka enhetsfronten bygger, och utifrån vilka historiens slutliga dom kommer att falla över arbetarrörelsens samtliga organisationer.

De som står i vägen för massornas revolutionära strävanden kommer att svepas åt sidan av avgörande händelser, som kräver ett enat och beslutsamt ledarskap för klassen.

Överallt i Trotskijs skrifter om Tyskland finner man varningar för en opportunistisk tolkning av enhetsfronten, vilket är centrismens traditionella kännetecken.¹⁶ Om syftet är att inte gå utanför den borgerliga demokratins ramar, är naturligtvis principen om att ena alla demokratiska krafter tillräcklig för att bestämma partiets strategi. Den kommer till och med att tendera att göra skillnaden mellan politiska organisationer suddig, och röra ihop dem i en enda ”demokratisk” sörja. Men ett *revolutionärt* parti kommer att bibehålla ett oförsonligt oberoende från dagens reformistiska allierade, eftersom de vet att dessa i morgon eller över morgon kommer att bli, *och massorna måste fås att se dem som*, farliga och omedelbara motståndare till vidare framsteg för klassen. Med andra ord underordnas revolutionärernas tillämpning av enhetsfrontstaktiken under deras *strategiska* mål att gripa makten.¹⁷

Denna revolutionära enhetsfrontstaktik innesluter en särskild uppfattning om klassallianser som ofta missförstås. Exempelvis är Monty Johnstone förbryllad av det faktum att Trotskij i Tyskland var beredd att gå i allians med ”djävulen och hans mormor”, medan han i Frankrike var våldsam motståndare till en pakt med det betydligt mer tilltalande Radikalpartiet. I sin polemik mot opportunistiska block mellan arbetarpartier och borgerliga partier vägledades inte Trotskij av någon abstrakt princip om att arbetare aldrig skulle beblanda sig med främmande klasskrafter. Här liksom överallt annars var utgångspunkten arbetarklassens intressen i de givna styrkeförhållandena. Således skulle utan tvivel kampen mot den hotande fascistiska kontrarevolutionen gjort framsteg om man gjort *praktiska överenskommelser* mellan KPD och judiska borgerliga grupper för att organisera ett gemensamt försvar av offentliga möten. Efter det att Hindenburg ersatt det katolska centerpartiets regering med von Papens ”kabinett av Hitlers baroner”, skulle det ha varit möjligt att komma till liknande överenskommelse med delar av detta borgerliga parti, som hade en viss bas i arbetarklassen. Givetvis ska vi inte förbise de hinder som fanns för sådana gemensamma aktioner, eller, vilket är viktigare, deras mycket begränsade omfattning. Dessa krafter var bara en tiondel så viktig faktor i organiseringen av massaktioner för att bekämpa nazismens tillväxt, bekämpa deras bonapartistiska

¹⁶ Se *op cit*, särskilt s. 128, 175, 222, 228.

¹⁷ Det är detta ”aktiva revolutionära element i politiken” som Monty Johnstone inte kan tåla eller ens ”se”. Han insinuerar således att Trotskijs kritik av Komintern i huvudsak var samma som de centriska brandleriternas och Sozialistisches Arbeiterparteis (*op.cit.*, s. 309). Ett mer aggressivt påstående i samma fråga - utan tvivel avsett att ”härdas” YCL-läsare (YCL = Young Communist League, CPGB:s ungdomförbund) - finns i ”Trotsky and World Revolution”, s. 10. Följande mening är typisk för hur Trotskij bedömde brandleriterna: ”Brandleriterna är ett av socialdemokratins språkrör... Så fort styrkeförhållandena radikalt förändras till den proletära revolutionens fördel, kommer brandleriterna än en gång att visa sig vara... en broms på revolutionen.” (*op cit*, s. 46-47).

beskyddare, och stärka arbetarklassens kollektiva styrka. Framför allt skulle det ha varit katastrofalt om kommunisterna på något sätt hade underordnat de proletära miljonernas kampenhet under futtiga överenskommelser med en handfull borgerliga politiker, som var minst lika rädda för de ”röda” som för Hitlers banditer. Precis som i fallet med allianser med socialdemokratiska partier är ”enhetsfrontens” främsta princip: ”Marschera var för sig, slå tillsammans! Ingen sammanblandning av fanor och program!” Den revolutionära politiken att utnyttja praktiska överenskommelser med borgerliga krafter som tillfälliga instrument för att uppnå arbetarklassens antikapitalistiska enhet är sålunda en *absolut motsats* till den ”folkliga enhet” under vilken arbetarklassen uppknyts till ett borgerligt program eller ledarskap.

Analysen ovan har, tror vi, visat hur fel Johnstone har när han hävdar att Trotskijs ståndpunkt efter 1933 ändrades på ett grundläggande sätt, och att ”Kominterns senare antifascistiska folkfrontsstrategi... utgick från i huvudsak samma premisser som hans tidigare kritik”.¹⁸

Tyskland och stalinismen

Innan vi går vidare till att titta på själva folkfronten, måste vi säga några ord om Kominterns utveckling under perioden 1930-33.

Som vi tidigare sagt, är den enda förklaring Monty Johnstone kan erbjuda till den tredje periodens sekteristiska linje att den orsakades av ”sekteristiska misstag”.¹⁹ Det verkar inte gå upp för honom, eller den Moskvatrogne historikern Sobolev som han citerar, att det måste finnas en materiell grund till att det uppkom våldsamma utbrott i ett världsparti tio år efter dess grundande. Trots allt kan de inte diagnostiseras som samma barnsjukdom som plågade nybörjarna KPD eller CPGB under åren 1919-21.

Den avgörande processen i Kominterns liv var otvivelaktigt att det befästes ett mäktigt, privilegierat byråkratiskt skikt i den sovjetiska partistats-apparaten, och att den inre partidemokratin i SUKP (Sovjetunionens kommunistiska parti) och dess broderorganisationer avskaffades. 1930 var denna byråkrati ”yr av seger” över vänster- och högeroppositionen, och inledde en kampanj för att få alla bönder under sin administrativa kontroll.²⁰ Allting inom världs rörelsen underordnades detta vanvettiga och utopiska försök att upprätta ”socialismen i ett land”, och således genom strider upphäva Sovjets och omvärldens politiska och ekonomiska tryck och motsättningar. Nästan allting som rörde sig utan den byråkratiska apparatens medgivande betraktades som ett ”opportunistiskt hot” mot att detta äventyr skulle lyckas. Och om det inte kunde stoppas med hjälp av förtryck, så användes hysteriska fördömanden för att driva det utom räckhåll för de ”lojala kommunisterna”.

Således karaktäriserades i Tyskland inte bara SPD, utan också vänsteroppositionen, Brandleriterna och SAP, som ”socialfascismens” agenter. Vid den tidpunkten fanns det ingen möjlighet att föreställa sig att man genom gemensamma erfarenheter tålmodigt skulle arbeta

¹⁸ Johnstone, *op.cit.*, s. 309. Förvisso skriver Johnstone att Trotskijs skrifter om Tyskland ska läsas ”kritiskt”. Men i hans enda exempel kan man tydligt se att detta inte alls syftar på Trotskijs revolutionära perspektiv (som han föredrar att inte alls läsa), utan på relativt oviktiga punkter, som till exempel Trotskijs ”argument 1931 att 'fascisternas försök att gripa makten måste leda till att Röda Armén mobiliseras' som 'den proletära revolutionens armé’”. Givetvis stämplar Johnstone detta som ”äventyrspolitik”, men han bryr sig inte om att nämna att Trotskij 1933 kallar detta krav för... ”ren äventyrspolitik”. (Trotskij, *op.cit.*, s. 272). Ett sådant aggressivt internationalistiskt svar på Hitlers maktövertagande var visserligen inte uteslutet av principiella orsaker, utan på grund av att arbetarna i Tyskland 1933 inte gjorde något motstånd, och framför allt på grund av Sovjetunionens oerhörda instabilitet, vilken orsakats av Stalins politik under de föregående åren.

¹⁹ Denna förklaringsmodell är slående lik Chrusjtjovs ”analys” av Stalin-periodens envælde i termer av ”personkult”.

²⁰ De katastrofala konsekvenser som tvångskollektiviseringarna ledde till är välkända, och är en av de viktigaste orsakerna till att jordbruket än idag har en oerhörd låg produktivitet. Se till exempel Isaac Deutschers *Stalin*.

för att vinna de reformistiska arbetarna. Det innebär naturligtvis inte att Moskva eller KPD mer eller mindre medvetet arbetade för att sabotera den tyska revolutionen. Men ledarna kan heller inte anses vara verkligt naiva men ärliga kämpar som av sin egen revolutionära entusiasm förleddes att begå misstag. Stalinisternas förräderi mot den tyska arbetarklassen uttrycktes i praktiken genom att de var mot klassens enhet och kapitulerade för nazismen utan kamp, och var ett *direkt* resultat av den nationalistiska ryska byråkratins kamp om makten.

Vi ska inte underskatta den tredje periodens långvariga effekt på medvetenheten hos den Kommunistiska Internationalens medlemmar.

Mellan 1929-33 innebar det byråkratiska och sekteristiska klimatet att medlemsantalet minskade i nästan varje land (Tyskland var ett undantag, men det berodde mer på den mycket hårda sociala krisen och polariseringen än på KPD:s politiska popularitet, som formallogiken skulle hävda). De som stannade kvar i kommunistpartierna genomgick en omskolningsprocess, som lämpligen kan beskrivas som att tänkandet förstördes: de levande rötterna till hela klassen slets upp och ersattes med ett okritiskt underordnande under de nationella och internationella apparaterna.

Istället för skickligt framlagd propaganda och agitation blev verbalt och fysiskt våld medlemmarnas viktigaste vapen. Dramatiska förutsägelser om kapitalismens omedelbart förestående sammanbrott innebar att man inte behövde en noggrann analys av massornas stämningar och av den politiska och ekonomiska konjunkturen. Partiets ledande roll i den revolutionära processen tolkades om till att betyda partiapparatens ofelbarhet och oåtkomlighet. Slutligen vände man upp och ner på det faktum att Sovjetunionen var av avgörande vikt som världsrevolutionens centrum. Det blev nu alla kommunisters främsta plikt att vara hängivna det ”socialistiska” fäderneslandet. Det var till syvende och sist detta förvirrande byråkratiska styre som beredde vägen och möjliggjorde att man utan allvarliga inre kriser vid vändningen 1934-35 kunde förneka perspektiven på världsrevolution.

Monty Johnstone underlåter att nämna att Trotskij så tidigt som 1930 hade varnat för den lätthet med vilken ultravänsteristisk sekterism kan övergå i sin motsats.²¹ Faktiskt var en av de viktigaste kritikpunkterna mot KPD:s centristiska motståndare att de var oförmögna att se stalinismen som en konsekvent byråkratisk tendens som kännetecknas av *empiriska vänster- och högersvingar*.²² Det var följaktligen ingen överraskning när exekutivkommittén 3 mars 1933, efter en månads fullständig tystnad om händelserna i Tyskland i Kominterns press, lanserade kravet på en enhetsfront med socialdemokratin, en enhetsfront som för första gången i historien erbjöd sig att ”avstå från alla (verbala) angrepp på socialdemokratiska organisationer”.²³ Även om uppropets viktigaste funktion var att sopa igen spåren efter KPD (som om en hel generation arbetare kunde glömma ett sådant brott över en natt!), var dess uttryckliga förnekande av friheten att kritisera andra partier och utge propaganda ett förebud om att ”enhetsfronten” skulle bli en byråkratisk icke-aggressionspakt i Dimitrovs och Co:s händer.

Men är det ändå inte sant, argumenterar Monty Johnstone, att Trotskij's brytning med Komintern efter nederlaget i Tyskland ”i bästa fall (var) överilat och grundat på en

²¹ ”Utan tvivel kommer [stalinisterna] att skrika att vänsteroppositionen står för ett block med Andra internationalen. Men när arbetarklassens verkliga vänstersving överraskar byråkraterna kommer dessa skrik inte att förhindra att det tillkännages en fjärde period, eller ett andra stadium av den tredje, och alla Molotovar kommer att börja med opportunistiska experiment som den engelsk-ryska kommittén och arbetarnas och böndernas Kuomintang” (Trotskij, *Writings 1930*, s. 61-2.)

²² Se text *Kampen mot nazismen i Tyskland*, s. 109.

²³ *The Communist International: Documents* (red. Jane Degras) Oxford 1965, s. 253-4.

impressionistisk och inte grundläggande analys”²⁴, eller att han, i värsta fall, helt enkelt var ”överväldigad av sitt hat mot Stalin”?²⁵ Vi behöver inte ta det första förslaget på allvar, eftersom Johnstone redan har visat vad han menar med ”grundläggande analys”, nämligen en kombination av halvsanningar, ”förbiseenden” och cirkelresonemang. Vad gäller Trotskijs sjukliga ”hat” mot Stalin, skulle man ju tro att det skulle ha nått en höjdpunkt 1930, när Trotskijs landsförvisning från SUKP och Sovjetunionen följdes av systematiska arresteringar, deporteringar och de första avrättningarna av medlemmar i vänsteroppositionen. Han insåg emellertid att Komintern fortfarande befanns sig mitt i ett av historiens största tester, och att världspartiet under inflytande från de avgörande händelserna i Tyskland och vänsteroppositionens kamp fortfarande kunde återföras till den revolutionära marxismen. Således var hans ståndpunkt väldefinierad åtminstone från och med december 1931:

”Ja, om fascisterna verkligen skulle gripa makten så skulle det inte bara innebära att kommunistpartiet skulle krossas fysiskt, utan också formligen partiets politiska bankrutt... Fascisternas maktövertagande skulle därför högst troligt betyda att det skulle behöva skapas ett nytt revolutionärt parti, och med all sannolikhet också en ny international. Det vore en skrämmande historisk katastrof. Men bara verkliga likvidatorer kan idag anta att det är oundvikligt. Det kan bara de göra som under en täckmantel av tomma fraser verkligen skyndar sig att kapitulera som fegisar inför kampen och utan kamp.”²⁶

Först KPD:s fullständiga förnedring och kominternbyråkraternas enda intresse att rädda sitt eget ansikte, övertygade slutligen Trotskij om att Komintern hade brutit sina band med den proletära världsordningen.²⁷

Vändningen 1934

Monty Johnstones redogörelse för 1934 års omsvängning till folkfronten är av den sort som det vimlar av i barnens historieböcker. Efter det förkrossande nederlaget i Tyskland, förtäljer historien, utbröt en strid mellan den sekteristiske fanatikern Stalin och den obefläckade hjälten Georgi Dimitrov, som hand i hand med sin pålitlige vän kamrat Maurice Thorez lyckades få monstret under kontroll och således öppna en ny, ljus framtid för Komintern.²⁸

Nu kommer den mest flyktiga undersökning av händelserna 1934 att visa att denna saga, liksom de flesta sådana, består av en del sanning, tre delar lögn och sex delar utelämnande. Det avgörande datum, som knappt nämns i Johnstones ”konkreta analys av konkreta förhållanden”, är 6 februari 1934. Uppmuntrade av Hitlers framgångar i Tyskland, och genom att utnyttja de finansskandaler som då skakade den politiska scenen, belägrade ett band av allehanda fascistiska grupper det franska parlamentet i ett försök att sätta en klar prägel på händelserna. De drevs ganska lätt tillbaka av polisens gevärseld, men lyckades vrida regeringen kraftigt åt höger och, vilket är ännu viktigare, framkalla ett spontant massuppror mot det kontrarevolutionära hotet. Hur svarade arbetarrörelsens ledning på denna utveckling?

Liksom sina tyska kamrater hade de mycket starkare franska trotskisterna ställt parollen om en enhetsfront mot fascisterna i centrum för sin agitation, och medvetna arbetare i massorganisationerna kände till åtminstone delar av deras alternativa politik. Detta obevekliga tryck från trotskistiska idéer måste därför ha spelat en viss roll i utvecklingen av de strömningar i båda de stora partierna som var positiva till enhetsaktioner. Det förklarar också det

²⁴ Johnstone *op.cit.*, s. 310.

²⁵ *Ibid*, s. 350.

²⁶ *Kampen mot nazismen i Tyskland*, s. 86.

²⁷ Se *ibid*, s. 264-269.

²⁸ Se Johnstone *op.cit.*, s. 310.

våldsamma fysiska angrepp som stalinistiska banditer gjorde mot en grupp medlemmar i vänsteroppositionen vid ett offentligt möte i Paris i juli 1932.²⁹

Vid sin kongress i juli 1933 hade Socialistpartiet (SFIO) splittrats på frågan om parlamentariskt stöd till den borgerliga radikalregeringen, och på partiets allmänna ideologiska grund. Partihögern, under ledning av Renaudel och Degat, tog med sig nästan en sjundedel av partiet till ett nytt populistiskt parti, och under en tid stod därmed Blums ledarskap vidöppet för basens tryck från vänster. Särskilt SFIO:s Parisavdelning kom under Jeal Zyromski-Marceau Pivertströmningens kontroll, en strömning som i viss mån gav uttryck åt klassens strävanden genom att systematisk agitera för enhetsaktioner mellan kommunistpartiet och SFIO. 6 februari utfärdade SFIO-ledningen ett vagt upprop till arbetarna att ”förbereda försvaret av sina organisationer”. Parisavdelningen tog emellertid ett initiativ och frågade kommunistpartiet (PCF) om man kunde ha diskussioner om enhetsaktioner mot fascisterna. När de inte fick något svar sände de, utan framgång, en delegation till *l'Humanité*'s lokaler. 8 februari dundrade *l'Humanité* sitt svar till dessa ”socialfascister”:

”Vi är beredda att kämpa med alla som verkligen är villiga att kämpa mot fascismen. Men hur är det möjligt med gemensamma aktioner med folk som stöder regeringen när den sänker lönerna, som saboterar strejker och överger klasståndpunkten för att samarbeta med den kapitalistiska regeringen, och således förbereder marken för fascisterna?”³⁰

Resultatet blev att PCF i februari befann sig i ett tillstånd av oordning som liknade det tyska KPD:s... men med den viktiga skillnaden att en betydande revolt bröt ut i dess led. Vid Kominterns exekutivkommittés möte i december hade Maurice Thorez talat om odisciplinerade handlingar i delar av PCF och om tvivel på att taktiken mot socialdemokratin var riktig. Samtidigt framstod han som den pålitligaste försvararen av Kominterns linje. ”Centralkommittén”, rapporterade han, ”(hade) förkastat dessa opportunistiska förslag och fördömt deras antagande”. Hans kollega Andre Marty var av samma åsikt, ”det är en viktig uppgift att besegra motståndet mot Kominterns linje, ty det förvirrar partiet och lamslår dess handlingsförmåga”.³¹ Men nästa månad stödde en ledande medlem i den franska exekutivkommittén, Jacques Doriot, öppet enhetsaktioner mellan PCF och SFIO mot de fascistiska bandens hot. Under den kommande perioden upplevde PCF och Komintern en explosiv revolt i en del av sin proletära bas. Revolten leddes av Doriot, som var kommunistisk borgmästare i St. Denis (som alltid varit ett PCF-fäste i Frankrike).

Hur djupt förvirrat PCF var visade sig tydligt på den avgörande dagen 6 februari. På morgonen publicerade *l'Humanité* ett upprop för en demonstration bara några hundra meter från den fascistiska sammankomsten. Dess paroll? ”...samtidigt mot de fascistiska banden, regeringen och socialdemokratin”. Det var därför inte överraskande att grupper av kommunister vid de senare striderna vid Place de la Concorde tappade bort sig och till och med deltog i angreppen på polisen.³² Givetvis ligger det ingen sanning i de borgerliga redogörelser som säger att händelserna var ett gemensamt fascistiskt och kommunistiskt uppror. Vad som visade sig var den totala förvirring som kampanjen mot ”socialfascismen” givit upphov till. Tre dagar senare försökte PCF ta igen förlorad mark genom att organisera en egen demonstration och resa barrikader i arbetardistriktet i östra Paris! Trots de kommunistiska kämparnas (av vilka sex stycken dödades av polisen) mod var denna aktion 9 februari i

²⁹ Se Trotskij, *Writings 1932*, s. 166-8.

³⁰ Citerat i Danos & Gibelin *Juin -36*, 1, Paris 1972, s. 15.

³¹ Degras (red) *op. cit.*, s. 291-2.

³² Marsnumret av *Communist International* medgav incidentens karaktär, men påstod samtidigt att ”den dagen lyste kommunistpartiets ledarskap över de arbetardemonstrationer som spontant (!) ägde rum med sin frånvaro” (Degras, *op. cit.*, s. 319.)

huvudsak ett sekteristiskt äventyr, med vilket ledarskapet hoppades ”lämna” de socialistiska arbetarna ”bakom sig” och isolera sig från den starka längtan efter enhet.

Det var samma tryck från massorna som tvingade CGT:s och SFIO:s ledningar att tillsammans med nästan varje tendens inom arbetarrörelsen organisera en generalstrejk och massdemonstrationer 12 februari.

Så sent som 11 februari fördömde *l'Humanité* fortfarande ”socialfascisternas” förräderi, eftersom de hade skjutit upp alla aktioner, och man förutsade att ”arbetarna med avsmak kommer att avvisa de socialistiska ledarna”. Men på natten mellan 11 och 12 februari tog PCF:s ledarskap i sista stund ett beslut om att demonstrera, och i och med det spontana sammansmältandet av de två demonstrationerna och de upprepade ropen på ”Enhet!” nästa dag blev rörelsen för enhetsfronten en kraft som var omöjlig att stoppa.³³ Vi vill med detta inte förneka att Thorez och Co under en tid tappert fortsatte att simma mot strömmen. Denna dag av enhet följdes omedelbart av en förnyad kampanj mot ”socialfascisterna” och mot Doriot-tendensen inom partiet. Således återupptog *l'Humanité* 15 februari den gamla visan att SFIO var ”borgarklassens viktigaste stöd i sina ansträngningar att skapa en fascistisk regim”, medan på ”högre” nivå Kominterns exekutivkommitté 3 mars åter slog fast att ”det enda sättet att bilda en enhetsfront är genom att oförsonlig kämpa för att krossa den förrädiska Andra internationalen”.³⁴ Hela PCF:s apparat mobiliserades för att isolera de oppositionella inom partiet, som på eget initiativ börjat skriva under lokala överenskommelser med SFIO-avdelningar. Doriot utsattes för en ström av okvädingsord, och ett offentligt möte i Rouen dit han inbjudits att tala bröts upp av ett band stalinistiska banditer. Att han ännu inte uteslutits, berodde endast på att mer tid behövdes för att isolera honom från hans bas, och ta luften ur honom. I slutet av juni hade partiledningen övertagit i det närmaste hela hans plattform, och de var sålunda förmögna att utesluta honom med minimala kostnader.³⁵

Den första antydningen om svängningen fick man i en *Pravda*-artikel 23 maj 1934. Artikelns underströk att det var tillåtet att ingå överenskommelser om gemensamma aktioner med socialdemokratiska ledarskap. Artikelns återgavs en vecka senare av *l'Humanité* tillsammans med en vädjan riktad till SFIO:s ledning. Enligt Albert Vassart, som var i Sovjetunionen vid den tidpunkten, tog PCF detta initiativ efter ”uttryckliga direktiv som skickat i ett kodat telegram” från Moskva.³⁶

I vilket fall som helst hade Thorez från slutet av maj till PCF:s kongress 23-26 juni knappast kontroll över situationen. Således innehöll julinumret av partiets teoretiska tidskrift en artikel där han i mycket skarpa ordalag fördömde SFIO. Och ända till 25 juni fortsatte han att förbehålla sig rätten att kritisera andra organisationer i enhetsfronten. Det var först mot slutet av kongressen, som hade förlängts med en dag, som Thorez plötsligt accepterade alla de villkor SFIO-byråkraterna ställt, och deklarerade att han var för ”enhet till varje pris”:

³³ Enligt Albert Vassart, som strax efter blev PCF:s representant i Kominterns exekutivkommitté, togs beslutet att de skulle få gå med av Kominterns sändebud i Paris, Eugen Fried. (Vassart: ”Compte-rendu d'une conférence” i *La Revolution Proletarienne*, Nr 414, s. 23 - citerat i Daniel R Brower: *The New Jacobins*, New York 1968, s. 36). Utan tvekan tänkte Fried främst på det faktum att Komintern och PCF hotades av en ny sorts ”enhetsfront underifrån”: lokala PCF-avdelningar hade börjat bryta mot givna order och gått med i ad-hoc-kommittéer inför 12 februari., och det var omöjligt att förutsäga hur många som skulle gå med i enhetsaktionerna, vare sig man ville det eller ej.

³⁴ *Rundschau* 8 mars 1934 (citerat i Julius Braunthal: *History of the International* vol 2, London 1967, s. 424).

³⁵ Även om Doriots kamp tillfälligtvis sammanföll med dynamiken för en enhetsfront, uttryckte hans opposition många av de opportunistiska dragen i Thorez senare politik, och den grundades förvisso inte på ett revolutionärt marxistiskt perspektiv. Efter uteslutningen utvecklades han snabbt i riktning mot fascismen.

³⁶ Vassart, *op.cit.*, s. 24.

”varken från munnen hos någon av våra propagandister, eller från pennan hos någon av våra journalister, i *l'Humanité* eller ens i *Cahiers de Bolchévisme* (PCF:s teoretiska tidskrift) eller hela vår press, kommer det att komma det minsta angrepp mot socialistpartiets organisationer eller ledare” (*L'Humanité*, 29 juni 1934).³⁷

Vad kan vi dra för lärdomar från denna kullerbytta? För det första är det uppenbart att den vilja till enhetsaktioner som Monty Johnstone ser hos PCF och Maurice Thorez i själva verket var ett förvridet byråkratiskt svar på en revolt inom en viktig proletär del av partiet. Om vändningen grundats på revolutionärt marxistiska principer och åtföljts av en demokratisering av partiets inre liv och en grundlig balansräkning över tidigare ståndpunkter, kunde den givetvis tillskrivits en process av inre strid, som är en politisk organisations hjärteblod. Men man förklarade den nya kursen med att den bara var det ofelbara ledarskapets taktiska anpassning till den nya (!) situationen med hotet från fascisterna. Och den person som hade kämpat hårdast för vändningen uteslöts när den genomfördes. För det andra finns det inte det minsta tvivel om att både beslutet om inriktningen och de detaljerade PCF-initiativen styrdes av SUKP/Komintern-apparaten i Moskva. Detta motsäger inte den första punkten eftersom PCF, trots medlemsförlusterna under den tredje perioden, då var det största och strategiskt bäst placerade partiet i det kapitalistiska Europa, och en fortsatt isolering från klassen, och framför allt dess interna ”splittring”, skulle ha gjort att det blivit ett värdelöst instrument för Stalins politik under de kommande åren. Vi måste nu diskutera vad den pakt om enhetsaktioner, som PCF och SFIO skrev under 27 juli 1934, betydde för den franska arbetarrörelsen.

Under dagarna efter 6 februari hade de mest framskridna delarna av arbetarklassen visat sin beslutsamhet och förmåga att bryta ner de hinder för klasshandlingar som rests av SFIO:s och PCF:s apparater. Det är dessutom obestridligt att de omfattande strejkerna och demonstrationerna 12 februari innebar ett stort steg framåt för arbetarklassens självförtroende och kampvilja. För första gången kände breda massor sin enorma kollektiva styrka, och de *möjligheter* till obegränsade framsteg den medförde. Nästan över en natt blev den organiserade arbetarrörelsen den viktigaste kraften i fransk politik. Den tvingade de fascistiska banden på defensiven, de band som verkat vara på gränsen till att upprepa Hitlers ostörda marsch till makten. Hela vidden i den tyska socialdemokratins och stalinismens kapitulation och förräderi blir tydligt i ljuset från detta första massmotstånd mot fascismen.

Från och med nu fanns ordet ”enhet” på allas läppar. Men om enhet är absolut *nödvändigt* för arbetarklassens kamp, är det *inte* på något sätt *tillräckligt* för att ge rörelsen en klar inriktning. (Ingen kan till exempel förställa sig att den tyska arbetarklassen skulle ha varit säker på att besegra nazismen om den varit enad bakom SPD. Den österrikiska socialdemokratin, som stöddes av arbetarklassens överväldigande majoritet, gjorde bara symboliskt motstånd mot Dollfuss under de elva månader han befäste sin diktatoriska makt). 12 februari hade SFIO:s och PCF:s ledarskap bara enats i sin beslutsamhet att *begränsa* strejkerna och demonstrationerna till endagsprotester, och *förhindra* att de utvecklades till en rörelse som kunde driva bort fascisterna från gatorna och utmana den nybildade bonapartistiska regeringen.³⁸ Den långdragna process som ledde fram till juli-pakten kännetecknas av de två apparaternas misstänksamhet, manövrer och kompromisser, i stället för att utmärkas av massmöten och offentliga debatter om arbetarrörelsens uppgifter och enhetsfrontens politiska drivkraft.

³⁷ Även denna gång verkar det ha skett efter telegrafiska instruktioner från Kominterns regionala sekretariat. Se Brower, *op.cit.*, s. 60.

³⁸ Den ”radikala” premiärministern Daladier gav efter för de fascistiska bandens påtryckningar, och beredde vägen för en ”nationell enhets”- regering ledd av högerpolitikern Gaston Domergue. Liksom sin föregångare härskade denna regering med hjälp av ett system av presidentsförordningar som till stor del ställde parlamentet åt sidan.

Arbetarnas enhet och kapitalismens kris

Detta verkar vara den punkt där Monty Johnstones ”Trotskij” överger sina riktiga ståndpunkter och övergår till revolutionärt frasmakeri.³⁹ Det är märkligt att Johnstone inte anser det nödvändigt att nämna en enda av Trotskij's flerfaldiga förklaringar till varför han *förändriar betoningen* av sina ståndpunkter 1934.

Vi har redan sett att Trotskij vad gäller Tyskland förutsåg att kommunisternas uppgifter skulle bli att efter att ”utifrån ett gemensamt försvar ha närmat oss de socialdemokratiska arbetarna, ... få dem att inleda en bestämd offensiv.”⁴⁰ På våren och sommaren 1934 hade den franska arbetarrörelsen nått ett skede där de byråkratiska ledningarna förberedde sig att suga upp den mäktiga rörelsen för enade klasshandlingar, och beröva den dess spontant antikapitalistiska dynamik. Att i detta läge bara upprepa parollen om ”enhetsfront” skulle inte ha visat på någon väg framåt för arbetarklassen. Den centrala frågan blev istället att skapa en organisatorisk struktur för att faktiskt genomföra enhetsaktioner – där arbetarrörelsens samtliga tendenser skulle representeras, och vilken skulle genomföra en hård kamp mot fascisterna.

I det handlingsprogram för Frankrike som publicerades i juni 1934, underströk Trotskij att syftet med den ”enhetsfront ovanifrån” som vänsteroppositionen så länge kämpat för, inte var att förena dem som stod ”ovanför” massorna, utan att bana väg för konsekventa enhetsaktioner från arbetarmassorna själva. Han föreslog följaktligen att det skulle bildas nationella aktionskommittéer och enade arbetarmiliser. Utan dessa skulle arbetarna inte kunna besegra de tungt beväpnade fascistiska banden och statens repressiva styrkor.⁴¹

1934 fanns inget tvivel om att strikt organiserade aktionskommittéer skulle dra in miljontals arbetare i daglig politisk aktivitet, och på så sätt utlösa en dynamik som var raka motsatsen till den parlamentariska reformismen. När massorna kände styrkan i sin mobilisering skulle de försöka utnyttja detta instrument, inte bara för att en gång för alla göra upp räkningen med fascisterna, utan också för att kämpa för en rad klasskrav som den franska kapitalismens kris gjort angelägna. Det skulle dessutom inte dröja länge innan bönderna insåg möjligheterna i gemensamma aktioner, och innan de upprättade egna kommittéer som liknade arbetarnas.

Men denna inriktning var bannlyst av SFIO:s och PCF:s ledarskap, som litade på att den kapitalistiska staten skulle kunna besegra fascisterna med hjälp av ett (oundvikligen formellt) lagligt förbud. Ibland talade det franska kommunistpartiet fortfarande om att bilda aktionskommittéer, och tredje periodens paroll ”sovjeter överallt” ropades fortfarande vid demonstrationer. Innebörden i PCF:s överenskommelse med SFIO:s ledarskap var dock att överge kampen för att bygga sådana utomparlamentariska organ.

”Enhet till varje pris” betydde just opportunistisk enhet till priset av att avsäga sig masskampen.⁴² Som Trotskij uttryckte det vid den tiden:

³⁹ Johnstone, *op.cit.*, s. 313-14. I sin iver att utnyttja varje tillgänglig auktoritet hamnar Johnstone i de värsta självmotsägelser. Sålunda citerar han med uppenbart gillande Isaac Deutschers kritiska bedömning att Trotskij ”betraktade den franska scenen genom prismet som han använt för den tyska scenen” (Deutscher: *Den förvisade profeten*, s. 202). Kan han verkligen ha glömt att hans argument är det rakt motsatta till Deutschers?

⁴⁰ *Kampen mot nazismen i Tyskland*, s. 46-47.

⁴¹ ”Ett Handlingsprogram för Frankrike”, *Writings 1934-5*, s. 32. På svenska i *Övergångsprogrammet*, s. 149.

⁴² Thorez' opportunistiska paroll ”Enhet till varje pris” var inte bara ett klart brott med den ”tredje perioden”, utan också med de grundläggande principer på vilka Komintern och dess enhetsfront vilat. Se till exempel Kominterns exekutivkommittés direktiv från 1921 angående enhetsfronten: ”Huvudvillkoret, som är detsamma och bindande för alla länders kommunistiska partier, anser Kommunistiska Internationals exekutiv vara absolut självständighet och total oavhängighet vid presentationen av de egna åsikterna och vid kritik av kommunismens fiender från varje kommunistiskt partis sida som träffar den ena eller andra överenskommelsen med 2:a internationalens eller 2 1/2 internationalens partier. Då kommunisterna underordnar sig aktionens principer, ska de ovillkorligen bevara rätten och möjligheten att inte bara före och efter aktionen, utan när så är nödvändigt,

”I går var den största faran illusioner om enhetsfronten, som är mycket nära förbundna med de parlamentariska illusionerna, det vill säga de diplomatiska breven, de patetiska talen, handskakningarna, blocken utan revolutionärt innehåll – och förräderiet mot massorna.”⁴³

Den grundläggande kontinuiteten mellan Trotskijs skrifter om Tyskland och de om Frankrike är sålunda förståelsen för behovet av *enade massaktioner* för att uppnå arbetarklassens mål. Före 1934 stod de socialdemokratiska och stalinistiska apparaterna i vägen för sådana aktioner genom att vägra att ingå några som helst överenskommelser. Efter sommaren 1934 var de fortfarande ett hinder, nu genom att *begränsa* varje överenskommelse till ”topparna”, och komplettera dem med regelbundet återkommande protestmarscher och möten.

Denna kontinuitet i Trotskijs ståndpunkt grundas dessutom i den kapitalistiska världsekonomins objektiva karaktär och den katastrofala kris som då skakade den. Fascism, krig, de borgerligt-demokratiska institutionernas instabilitet och produktivkrafternas nedgång uppträdde över hela den europeiska kontinenten, och ett program som begränsade sig till ”omedelbara krav” och ”försvar av demokratin”, som till exempel det franska kommunistpartiets, tog inte itu med den kapitalistiska samhällsorganisation som drev massorna mot en katastrof.

Denna kris bröt givetvis först ut i den imperialistiska kedjans ”svagaste länk” – Weimartyskland. Men samma mekanismer drabbade den franska kapitalismen – Versailles stolta republikanske segrare – och ställde i allt större utsträckning proletariatet inför socialistiska uppgifter.

Just på grund av att den socialdemokratiska byråkratin förstod massorganiseringens explosiva dynamik motsatte de sig, *under denna period av kapitalistisk kris*, att det bildades aktionskommittéer – nära, och alltmer medvetet, följda av sina ”kommunistiska” partners. Och tvärtom var det just därför att de franska trotskisterna förstod denna explosiva dynamik som de var de mest konsekventa förkämparna för organiserade massaktioner. De visste att deras handlingsprogram – som pekade på en kampens väg mot den döende kapitalistiska regimen – var den enda vägen framåt för arbetarklassens rörelse. Att *omedelbara* konsekventa mobiliseringar kring den brännande frågan om de fascistiska banden ”naturligt” skulle frambringa ett ledarskap bland de mest energiska, beslutsamma och klassmedvetna delarna av arbetarklassen, och att ett sådant ledarskap skulle vara *förmöget* att föra enhetsfronten framåt mot dess ”naturliga” mål: att gripa makten.

Innebär detta, som Monty Johnstone hävdar, att Trotskijs program var ”oförenligt... med den proletära enhetsfronten”?⁴⁴ Tja, uppenbarligen var det oförsonligt med de ”socialistiska” och ”kommunistiska” herrarnas önskningar och mål som då stod i enhetsfrontens ledning, precis som Lenins program för sovjetmakt i april 1917 var ”oförenligt” med mensjevikernas och socialistrevolutionärernas ”enhetsfront”. Men att ha det som ett avgörande argument är ett omisskännligt tecken på den kalkborgerliga arbetar-”realism” som grundar sig på vad som är ”möjligt” för borgarklassen och dess reformistiska agenter att svälja, istället för på arbetarnas *objektiva behov* och mäktiga strävan mot klasshandlingar.

Folkfrontens ursprung

En sak stod helt klar på hösten 1934: den nya svängningen i fransk politik kunde inte stanna vid en pakt som förklarade sin avsikt att bara använda gemensamma möten och demonstrationer för att organisera kampen mot fascismen, angreppen på de demokratiska friheterna, och

också *samtidigt med aktionen* avge sina åsikter om alla arbetarklassens organisationers politik utan undantag. Att ge upp detta villkor är inte tillåtet”. (Citerat ur *Rött Forum* nr 8, ”Den proletära enhetsfronten”, s. 14.)

⁴³ Trotskij, *Writings 1934-5*, s. 35.

⁴⁴ Johnstone *op.cit.*, s. 314.

krigsförberedelserna. *Antingen* skulle arbetarklassens enhet ta formen av aktionskommittéer som förenade klasskampens defensiva och offensiva uppgifter, *eller* så skulle pakten bli en parlamentarisk valkoalition mellan arbetarpartier och borgerliga partier som stärktes av enstaka festliga demonstrationer. I oktober hade det franska kommunistpartiet tagit de första stegen mot en allians med det borgerliga Radikalpartiet,⁴⁵ och under de kommande åren skulle PCF alltmer underordna sitt eget program, sin pakt med SFIO och slutligen hela arbetarrörelsen under dessa den ”demokratiska kapitalismens” väktare. Kanske Thorez från början verkligen trodde att han skulle kunna omvandla denna allians till en ”bred folklig regering” grundad på valda masskommittéer. Men för revolutionära marxister var det fullständigt obegripligt hur den grupp yrkespolitiker som utgjorde Radikalpartiets kärna skulle kunna offra sin parlamentariska bas för sådana farliga folkliga organ. Faktum är att folkfronten, tvärt emot vad de omsorgsfullt odlade stalinistiska myterna säger, *aldrig blev och aldrig kunde bli en massrörelse.*⁴⁶

Från det ögonblick Thorez lanserade sitt krav på en front för ”arbete, frihet och fred” tillsammans med de borgerliga radikalerna, var varje förkunnande från de kommunistiska ledarna till förmån för folkligt valda kommittéer i verkligheten bara ett sätt att demagogiskt dölja partiets klassamarbetspolitik.

Som vi tidigare skrev är marxister inte principiellt motståndare till överenskommelser med borgerliga ledarskap om praktiska enhetsaktioner med mål som är i arbetarklassens intresse. Om radikalerna hade kunnat organisera sin småborgerliga väljarbas i kampkommittéer mot de fascistiska banden, eller om de hade varit beredda att delta i massaktioner, skulle detta bara ha välkomnats. Till och med på den parlamentariska nivån skulle en revolutionär ledamot inte haft några problem att *utifrån sitt eget partis självständiga ståndpunkt* rösta för resolutioner som avskaffade undantagslagarna eller senaten, som inte valdes med allmän rösträtt. Men koalitionen med radikalerna gällde inte sådana gemensamma handlingar av självständiga styrkor, utan innebar att de stora arbetarpartierna ingick ett långvarigt *block* med ett borgerligt parti *på grundval av det senares program.*

Monty Johnstone försvarar det franska kommunistpartiets agerande genom att hänvisa till ett schema som fullständigt utesluter att arbetarklassen under den kapitalistiska nedgångens epok har en självständig politisk roll. Han argumenterar att ”på 30-talet blev försvaret av den borgerliga republiken nästa stadium för ett land som liksom Frankrike var hotat av fascismen”, och fortsätter med att uttryckligen ställa denna uppfattning i motsättning till perspektivet på en ”socialistisk revolution” som ”av marxister länge hade setts (som) nästa stadium”.⁴⁷ Här överger Johnstone för ett ögonblick anspråken på att upprätta någon form av teoretisk kontinuitet mellan folkfronten och det revolutionära Komintern.

⁴⁵ Monty Johnstone påstår att detta initiativ togs av Thorez. Vi har inga klara bevis som kan vare sig bekräfta eller vederlägga detta, men med tanke på hur han tidigare under året uppträtt, hur väl övervakad han var av Kominterns representanter, och med tanke på det rykte han hela sitt liv haft som den smidigaste och minst frågvisa anhängaren av Moskvas svängar och vändningar, verkar det högst osannolikt att en så radikalt annorlunda linje skulle beslutats av det franska partiet utan att först godkännas av mäktiga personer i SUKP:s och Kominterns apparat.

⁴⁶ Johnstone citerar Thorez' beklagande tio år senare att ”Folkfronten... bara blev en överenskommelse mellan ledarskapen” och att kommunisterna inte lyckades upprätta ”demokratiskt valda folkfrontskommittéer i fabriker och bostadsområden” (*op.cit.*, s. 348). Vi bör emellertid ha i åtanke att dessa anmärkningar gjordes 1947, då PCF besvarade uteslutningen ur regeringen och imperialisternas intensifiering av det kalla kriget med en våldsam attack på socialdemokraterna. Vi kan inte acceptera det som en ärlig bedömning, eftersom det var PCF:s politik som gjorde det oundvikligt att folkfronten antog den form den fick. Dessutom fick inte Thorez' bedömningar någon effekt på partiets framtida strategi: var finns kravet på masskommittéer 1968? Var finns det i Vänsterunionens perspektiv?

⁴⁷ Johnstone *op.cit.*, s. 313.

Den omskakande upptäckt Thorez och Dimitrov gjort presenteras på ett sätt som alla kan förstå: socialismen kanske är den strålande framtid som väntar mänskligheten, *men* den har ingenting att göra med de vardagliga uppgifter arbetarklassen står inför idag.

Även om Monty Johnstone befinner sig tillräckligt ”långt” från bolsjevismen för att kunna göra ett sådant klart påstående, så var det inte alls lika enkelt för hans föregångare, Stalin och Dimitrov. När trotskisterna anklagade dem för att ta avstånd från den socialistiska revolutionen för att stärka den borgerliga demokratin, svarade de att detta var ont förtal från Sovjetunionens och arbetarklassens fiender, och så vidare. Vid den sjunde världskongressen förkastade faktiskt Dimitrov kategoriskt en sådan ”stadie”-syn på arbetarklassens uppgifter, och underströk att ”man måste förbereda sig för den socialistiska revolutionen” med hjälp av folkfrontens kamp mot fascismen. ”Högeropportunisterna”, förklarade han

”har försökt att skapa ett 'demokratisk mellanstadium' mellan borgarklassens diktatur och proletariats diktatur, för att bland arbetarna väcka illusionen om att man på ett fredligt parlamentariskt sätt kunde promenera från den ena diktaturen till den andra. Detta uppbyggda 'mellanstadium' kallade de även 'övergångsstadium' och återopade sig till Lenin! Men det var inte svårt att avslöja detta skoj: Lenin talade om övergångsform och närmande till den 'proletära revolutionen', d v s till störtandet av bourgeoisins diktatur och inte om någon övergångsform mellan den borgerliga och den proletära diktaturen”.⁴⁸

Dessa ord uttrycker naturligtvis inte en principiell revolutionär politik från Dimitrovs sida, men de visar att de stalinistiska ledarna 1934-35 var tvingade att förlika sina perspektiv med den revolutionära marxismens tradition, att framställa knäfallet inför den ”antifascistiska borgarklassen” som en ”övergångsmetod till socialismen”. Och det finns inget tvivel om att för dåtidens tiotusentals kommunistiska kämpar var alla manövrer och offentliga döljande av sina ståndpunkter rättfärdigade utifrån den socialistiska revolutionens ”objektiva” närhet. Bara trotskisterna förmådde *redan då* se vad Monty Johnstone inte har några skrupler att säga idag: att den sjunde världskongressens linje inte grundades på att revolutionen var omedelbart förestående, utan på att den uppsköts till den ”förutsedda” framtiden. Först erfarenheterna från juni 1936 i Frankrike och från den spanska revolutionen visade i praktiken att Dimitrovs angrepp på högeropportunisterna vid Moskvakongressen bara var ett byråkratiskt skydd mot den revolutionärt marxistiska kritiken, och i sista hand mot arbetarklassens socialistiska instinkter.

Vi har redan i fallet Tyskland visat hur oerhört abstrakt Monty Johnstones bild av 30-talet är. Han bekymrar sig inte om de verkliga materiella krafter som skakade det europeiska borgerliga samhället i dess grundvalar, utan bryr sig bara om de idealistiska konstruktionerna ”borgerlig demokrati” och ”fascism”. Orsaken är uppenbar: om Johnstone skulle analysera den världskapitalistiska ekonomins kris och fascismens rötter i en ruinerad och desperat småborgarklass, skulle han kanske inse att ett ”stärkande” av den borgerliga demokratin inte på något sätt kunde ha avskaffat grogrunden för massfattigdom, imperialistiska krig och de borgerligt-demokratiska institutionernas svaghet. Att hålla fast vid den ”borgerliga demokratin” skulle då visa sig vara att hålla fast vid en ruttnande samhällsordning som inte kan tillfredsställa massornas grundläggande behov. Om 20-procentig arbetslöshet, utbredd svält och sjunkande levnadsstandard, krigets närmande och uppkomsten av kontrarevolutionära beväpnade band inte ställer socialismen på dagordningen, vad ställer de då på dagordningen? Fortsatt arbetslöshet och hunger? Eller kanske Johnstone tror att de arbetande massornas hängivenhet till den borgerliga demokratin belönas med att kapitalets rörelselagar upphävs? Traditionellt har marxister ansett att det kapitalistiska systemets kris innebär att arbetarklassen måste föra en djärv och beslutsam kamp för att genomdriva sina egna revolutionära lösningar.

⁴⁸ Dimitrov: *Enhetens och folkfrontens problem*, Arbetarkultur, Stockholm 1939, s. 73-4.

Men för Monty Johnstone medför det borgerliga samhällets nedgång och förruttnelse att proletariatet måste bli den främsta förkämpan för en ideologi och politiska institutioner som borgarklassen skapat under sin uppgångsepok. Eller som Maurice Thorez stolt gjorde gällande: ”Kommunisterna har bokstavligen talat blivit förvaltare av den bankrutta kapitalistiska kulturen”.⁴⁹ Ja, ”bokstavligen talat”! Och inte bara av kulturen!

Samtidigt som Monty Johnstone erkänner ”stadie”-teorins originalitet i Kominterns historia, försöker han spåra den tillbaka till Lenins skrift *Socialdemokratins två taktiska linjer i den demokratiska revolutionen* från 1905. Vi kan inte här ta itu med Johnstones egendomliga ”antitrotskistiska” version av den ryska historien, som i sina huvuddrag utvecklades av Zinovjev och Stalin under åren 1923-24 som ett ”taktiskt vapen” mot oppositionen. Denna version har faktiskt blivit tillbakavisad så klart och så ofta att man bara kan ”beundra” Johnstones förmåga att upprepa den utan att nämna några av de viktigaste argumenten.⁵⁰ Vi ska kortfattat beröra två punkter:

1. Det är riktigt att Lenin fram till 1917 ansåg att den ryska revolutionens omedelbara uppgift var att skapa en borgerligt-demokratisk republik, och att han ansåg att det var för tidigt att resa socialistiska mål för kampen mot tsarismen. I flera stycken i *Två taktiker* slår han helt otvetydigt fast att de politiska reformer som marxisterna siktade på ”för första gången kommer att möjliggöra bourgeoisieens herravälde som klass”, och att en utsträckt period av ”kapitalismens vidaste, friaste och snabbast möjliga utveckling” var en förutsättning för en framtida socialistisk revolution.⁵¹

Men samtidigt underströk han upprepade gånger att den ryska borgarklassen framför allt ville bevara samhällsfreden, och att den skulle rygga tillbaka för djärva aktioner för att genomföra den ”borgerliga revolutionen”. Den bolsjevikiska parollen om ”arbetarnas och böndernas revolutionärt demokratiska diktatur” visade klart arbetarklassens uppgift och att det var nödvändigt att vara självständiga från de borgerliga politikerna. Men den lyckades inte slå fast förhållandet mellan å ena sidan de sociala och politiska målen och arbetarklassens klassorgan sovjeterna, och å den andra borgarklassens politiska strävanden och institutioner.

I sina skrifter från den här tiden förnekade inte Trotskij att den borgerliga revolutionens klassiska krav var av central vikt i Ryssland (speciellt konfiskeringen av jordegendomar), men han argumenterade att oavsett vad dess ledarskap ville, skulle arbetarklassen vid makten inte kunna ”begränsa sin uppgift till upprättandet av republikanskt-demokratiska villkor för bourgeoisieens sociala dominans”. Den skulle tvingas upprätta sin egen diktatur och genomföra socialistiska åtgärder samtidigt med de demokratiska.⁵²

Det är obegripligt hur någon nutida författare kan låtsas som om Lenins tvetydiga uppfattning från 1905 blev förverkligad 1917.

Från första stunden av det revolutionära uppsvinget 1917 gick Lenin beslutsamt utöver sina tidigare ståndpunkter, och han vägrade stöda den borgerliga provisoriska regeringen. Han ställde arbetarklassens maktövertagande som den kommande periodens omedelbara uppgift och skisserade en rad åtgärder som skulle säkra arbetarstatens kontroll över ekonomin. ”[I] sin

⁴⁹ Thorez: *France Today and the Peoples Front*, London 1936, s. 180.

⁵⁰ M. Johnstone: ”Trotsky – his Ideas”, i *Cogito* Nr.5, 1969. Det bästa svaret på i det närmaste alla Johnstones argument är Trotskij's verkliga ståndpunkter, som återfinns i [Oktoberrevolutionens lärdomar](#), [Den permanenta revolutionen](#), [Ryska revolutionens historia](#) och [Stalins förfalskarskola](#) (som alla finns på marxistarkiv.se). Aktuellare framställningar finns i Denise Avenas [Trotskij's ekonomiska och politiska tänkande](#) (också på marxistarkiv.se); Norman Geras *The Legacy of Rosa Luxemburg*, London 1976; och Alan Woods och Ted Gyants artikel *Lenin and Trotsky*, Colombo 1972, som är ett svar på Johnstones artikel.

⁵¹ Se Lenin *Valda verk i 10 band*, band 3, s 64-66.

⁵² Trotskij, [Resultat och framtidsutsikter](#), på marxistarkiv.se, s. 40-41.

helhet och i sin utveckling”, skrev han i sitt femte ”Brev från fjärran”, ”kommer dessa åtgärder att bli en *övergång till socialism*, som i Ryssland inte man genomförs direkt, med en gång, utan övergångsåtgärder, men som är genomförbar och akut nödvändig som resultat av sådana övergångsåtgärder.”⁵³ När han återvände till Ryssland startade han en oförsonlig kamp mot alla de ”Gamla bolsjevikerna... som *nu* endast talar om `proletariatets och böndernas revolutionärt demokratiska diktatur”. Sådana människor karakteriserade han som att ”de facto (ha) *gått över* till småbourgeoisin mot den proletära klasskampen”.⁵⁴ Som Trotskij hade förutsett visade sig formeln från 1905 inför en verklighet av arbetarsovjeter och dubbelmakt vara ”föråldrad. Den duger ingenting till. Den är död.”⁵⁵

2. Även om bolsjevikernas tidigare uppfattning om revolutionens uppgifter liknade mensjevikernas, så skildes de två strömningarna i verkligheten av en avgrund. I *Socialdemokratins två taktiska linjer...* uttryckte Lenin kortfattat skillnaderna på detta sätt: ”De förstnämnda [bolsjevikerna] säger: driv revolutionen framåt ända till slut, trots den inkonsekventa bourgeoisins motstånd eller passivitet. De senare [mensjevikerna] säger: tänk inte på att självständigt slutföra revolutionen, ty då kommer den inkonsekventa bourgeoisien att dra sig undan”.⁵⁶ Det var framför allt bolsjevikpartiets skolning i misstänksamhet och klasshat mot borgarklassen som gjorde att Lenin så fort revolutionen brutit ut kunde övervinna felaktigheterna i sina ståndpunkter, och i april 1917 vinna över partiets bas och slutligen dess ledning. Men det hade *aldrig* varit tal om att bilda ett block med ett gemensamt program mellan bolsjevikerna och borgarklassens politiska partier. Inte för ett ögonblick hade Lenin föreställt sig att någon avgörande del av klassfienden kunde vinnas för en konsekvent kamp mot självhärskardömet.

Det mest slående i detta historiska exempel är inte den ytliga likheten mellan Lenins ståndpunkt 1905 och Monty Johnstones⁵⁷, utan i stället hur oerhört nära denna ultramoderna brittiska kommunistes världssyn ligger mensjevikerna och bolsjevikernas ”gammal-bolsjevikiska” motståndare. 1917 varnade Lenin för ”försöken att återuppliva” den döda formeln om demokratisk diktatur i Ryssland. Och ändå ser vi hur Monty Johnstone med all kraft försöker placera den i händelsernas centrum i det borgerliga Frankrike på 30-talet. 1917 blev Lenin och Trotskij till sist överens om revolutionens socialistiska karaktär, men Johnstone fortsätter att försöka sätta Trotskijs teori om proletariatets socialistiska uppgifter i ett efterblivet land i motsättning till den så kallade ”bolsjevikiska strategin för det tsaristiska Ryssland”.⁵⁸ Johnstone och Thorez stöder tanken på ett block med de borgerliga radikalerna på grundval av ett minimiprogram, medan Lenin under hela sitt liv kämpade för arbetarklassens *politiska självständighet*.

Radikalerna och bondeklassen

Monty Johnstone motiverar också blocket mellan det franska kommunistpartiet och de borgerliga radikalerna med att det var nödvändigt att dra in bönderna och medelklassen i en antifascistisk koalition. Han hävdade att detta block var ett outhärligt steg, på samma sätt som en enhetsfront mellan KPD och SPD var central för att organisera ett massivt proletärt

⁵³ *Valda verk i 10 band*, band 6, s. 289.

⁵⁴ *Ibid*, s 324.

⁵⁵ *Ibid*, s 329.

⁵⁶ *Valda verk i 10 band*, band 3, s. 119.

⁵⁷ Vi förbigår här den inte oviktiga punkten att Lenins skrifter gällde det efterblivna, halvfeodala Ryssland, där proletariatet bara var en liten (om än strategiskt viktig) minoritet av befolkningen. Det föll aldrig Lenin, eller den tidens tyska socialistledare in att föreslå en ”stadie”-strategi för det tyska kejsardömet, och inte heller skulle det falla en brittisk marxist in att skjuta upp kampen för den socialistiska revolutionen tills dess ”det enade folket” hade ersatt monarkin med en borgerlig republik.

⁵⁸ Johnstone *op.cit.*, s. 313.

motstånd i Tyskland. Nu underskattade inte Trotskij vikten av en allians med bönderna i Frankrike, och slog till och med fast: ”För att kampen mot fascismen, för att inte tala om maktövertagandet, ska lyckas är det ett nödvändigt villkor att närma sig bönderna och småbourgeoisin i städerna, och vinna dem till vår sida.”⁵⁹ Men det borgerliga Radikalpartiet, som traditionellt stödde sig på bönderna, var ingen massorganisation som arbetarpartierna eller ens som socialistrevolutionärerna i Ryssland. Det ”organiserade” bara lite mer än en grupp politiker i Paris och cirklar av landsortsdignitärer. Att ”kräva” av Herriot eller Daladier (ledare i Radikalpartiet ö.a.) att de skulle mobilisera bondemassorna i kamp skulle ha spridit löje kring den revolutionär som haft sådana illusioner. Alla historiska bedömare är dessutom överens om att Radikalpartiets bankrutta politik, dess fega kapitulation för reaktionärerna 6 februari och ledarnas korruption under den världsomfattande kapitalistiska krisen, innebar att dess väljarstöd snabbt minskade. Det enda de utarmade bondemassorna fick var en upprepning av de gamla demagogiska löftena, nu stödda av att de var i förbund med arbetarrörelsens styrka.

Det enda som kunde ge bönderna en utväg ur krisen och ett verkligt alternativ till fascismen var en kamp för grundläggande förändringar av egendomsförhållandena. Ett revolutionärt marxistiskt ledarskap skulle inte ha tvekat att utsträcka arbetarrörelsens stöd till alla åtgärder som de organiserade eller oorganiserade massorna genomförde mot sina förtryckare, istället för till bondeutsugarna i Radikalpartiet. Det skulle erbjudit rejäla krediter från ett nationaliserat banksystem. Det skulle ha krossat gödseltrusternas makt och ställt dessa i böndernas tjänst. Det skulle ha kämpat för konfiskering av lantegendomarna. Och slutligen skulle det föreslagit en gemensam kamp för att skapa en arbetar- och bondestat som kunde genomföra dessa åtgärder.⁶⁰ Dessa förslag var naturligtvis helt oacceptabla för ”radikalerna” - det enda de hade behållit från den heroiska jakobinska traditionen var försvaret av privategendomen. Att skriva under ett gemensamt program tillsammans med sådana figurer kunde bara leda till att man begränsade arbetarrörelsens historiska mål, och avhände sig möjligheten att vinna småbourgeoisin för revolutionen. Man ersatte de förtrycktas revolutionära fest med möten och sentimentala festtal. Man ersatte arbetarklassens kampenhet med en motbjudande byråkratisk-parlamentarisk fasad av ”folkenhet”, och Thorez och Blum fick en tillfällig andel i det bluffmakeri och bedrägeri som länge varit ”radikalismens” kännetecken.

Radikalerna och kommunistpartiet

Hur omfattande PCF:s självutplåning inför Radikalerna var klagörs om vi sammanfattar de olika stadierna i alliansen. Thorez upprop från oktober 1934 för en folkfront för ”arbete, frihet och fred” grundades på ett program för välgörenhet till ”de fattiga” och arbetslösa, att upplösa fascistbanden, allmänna arbeten och 40-timmarsvecka. Det fick ett dåligt gensvar. Radikalerna hade ännu inte insett hur genomgripande kommunisternas förvandling till parlamentariska politiker var, och den möjlighet som fanns att via en sådan allians återuppliva sin gamla storhetstid. Socialistpartiet, å andra sidan, var fortfarande utsatt för hårda påtryckningar, och fruktade att förlora sin massbas om de accepterade ”ett 'gemensamt program' som inte innehåller en enda socialistisk åtgärd av socialistisk karaktär”.⁶¹ Situationen förändrades först i maj 1935, när undertecknandet av den fransk-sovjetiska pakten om ömsesidig hjälp tillkännagav en ny vändning i europeisk politik. ”I sig själv” representerade givetvis pakten

⁵⁹ Trotskij, *Om Frankrike (1934-36)*, på marxistarkiv.se, s. 9-10. Trotskijs påstådda ”underskattning av bönderna” var på 20-talet en ständig propagandafras – åtminstone tills dess den stalinistiska apparaten övergick till tvångskollektiviseringar av bondemassorna och ”likvidering av kulakerna som klass”. Trotskijs svar återfinns i *Den permanenta revolutionen*, speciellt kap. 2 och 3.

⁶⁰ Se *Om Frankrike (1934-36)*, s. 49-50.

⁶¹ Citerat i Brower, *op.cit.*, s.79. SFIO:s ledare kunde under lång tid framställa sig som vänsterkritiker av PCF:s anpassning till radikalerna.

ett försök från den sovjetiska diplomatin att utnyttja motsättningarna mellan imperialistmakterna till sin egen fördel, vilket i och för sig inte är felaktigt.

Men den åtföljdes av ett uttalande som för första gången i Sovjetunionens historia gav ett öppet politiskt stöd till en kapitaliststats militärpolitik:

”Stalin förstår och godkänner helt och fullt den nationella försvarspolitik som Frankrike bedriver för att vidmakthålla sina väpnade styrkor på en nivå som svarar mot dess säkerhetsbehov”.

Det var bara en tidsfråga innan franska kommunistpartiets också skulle uttrycka sitt godkännande genom att rösta för detta i parlamentet, och genom att överge sina tidigare antimilitaristiska kampanjer. Efter detta tog alliansen mellan ”patriotiska kommunister” och ”demokratiska imperialister” snabbt form och tvingade socialdemokraterna att godta villkoren. I slutet av maj erbjöd sig Thorez att ”överse med” radikalernas borgerliga karaktär, och godta dem som en del av en oformlig ”vänster”. I parlamentet tillkännagav han nämligen sin beredvillighet att stödja en radikalregering

”som verkligen skulle genomföra Radikalpartiets politik... eftersom (den) är den viktigaste av vänstergrupperna i denna kammare”.⁶²

Slutligen debuterade folkfronten offentligt vid en massdemonstration 14 juli – årsdagen av stormningen av Bastiljen. Kommunist-, socialist- och radikalpartiledare svor vid det avslutande mötet en tom ed att ”förbli enade för att försvara demokratin... ge arbetarna bröd, de unga arbete och hela mänskligheten fred”.⁶³

Trots att majoriteten av de 500.000 demonstranterna var arbetare, var demonstrationens syfte att visa de borgerliga radikalerna att kommunistpartiet kunde mobilisera och lojalt ställa arbetarrörelsens enorma styrka i deras tjänst. För att undanröja alla tvivel uppträdde Maurice Thorez med en stor trikoloren (Frankrikes flagga - öa) draperad över bröstet. ”Från och med nu”, verkade han säga, ”ska vi kommunister bli de mest hängivna franska patriocierna, och vi ska inte störa folkets enhet med vår agitation”. 14 juli föregick och följdes av en våg av chauvinistiska artiklar i *l'Humanité*, artiklar av en typ som inte hade uppträtt i arbetarrörelsen sedan det imperialistiska världskrigets ”nationella enhet”.

Det verkar uppenbart att julidemonstrationen och bildandet av Folkfronten till en början hade motsägelsefulla effekter på massrörelsen. Den försvagade den Nationella Unionsregering som då leddes av Pierre Laval, och under den följande månaden följde utbredda protester mot en förordning som sänkte de statsanställdas löner med tio procent. Rörelsen kulminerade 6 augusti med ett veritabelt uppror vid flottbaser Toulon och Brest, och blodiga sammanstötningar med polisen på gatorna. Trots att PCF hade stött protesterna ryggade de skräckslaget tillbaka vid åsynen av självständiga aktioner från arbetarklassen som gick utöver rutinen med demonstrationer, och som framför allt hotade att bryta den känsliga alliansen med radikalerna. Kommunist, socialister och fackföreningsledare förkastade samfällt sjömännens aktioner som verk av provokatörer, och 17 augusti vidtog *l'Humanité* den ovanliga åtgärden att publicera ett brev från politbyrån till de lokala partisekreterarna, som gjorde dem uppmärksamma ”på agitationen i dessa två städer vars syfte var att splittra folkfronten och provocera fram orättvisa anklagelser mot arbetarorganisationerna”.⁶⁴

Augustihändelserna kastade ljus över de motsägelsefulla krafter som verkade på PCF:s ledarskap: å ena sidan kunde det bara öka sitt inflytande inom arbetarklassen genom att organisera en massrörelse. Men varje viktigare rörelse riskerade att glida ur deras kontroll och hota partiets verkliga mål – att stärka koalitionen med de borgerliga radikalerna och öka sin

⁶² *Débats parlementaires 1934*, s.1545. Citerat i Brower, op.cit, s. 95.

⁶³ Thorez op.cit. s. 187.

⁶⁴ Trotskijs kommentar till händelserna finns i *Writings 1935-6*, s. 48-50.

egen vikt i denna allians. Thorez' politik syftade till att gå balansgång mellan dessa två krafter och vid de avgörande tillfällena undertrycka massrörelsen. Sålunda blev PCF:s omedelbara svar efter augusti att avsluta sin offensiv mot Laval och dra sig tillbaka till ett parlamentariskt manövrerande och förbereda ett gemensamt program med Radikalerna. I stridens hetta hade det bevisat sina förpliktelser mot lag och ordning, sin användbarhet som strejkbrytare och sin förmåga att lugna massorna.

I augusti fanns hela överbyggnaden av apparater, allianser och organisatorisk ”enhet” på plats, och den var redo att åta sig uppgiften att försvara och administrera den borgerliga republiken. Det enda som återstod var att pryda den med ett demagogiskt program, som slutligen publicerades i januari 1935.

Stalin och Radikalerna

Något av det mest underliga med Monty Johnstones redogörelse för vändningen till Folkfronten är att han inte nämner vad som ägde rum inom Sovjetunionens Kommunistiska Parti (SUKP). En seriös analytiker skulle inte ha försummat att tackla problemet med att förklara hur världsrörelsens ”i grunden riktiga” vändning inte åtföljdes av ”förbättringar” inom Sovjetunionen, utan av att bolsjevikpartiet fullständigt krossades och en massterror utan tidigare motstycke i världshistorien. Det är till exempel välkänt att av de 139 medlemmar som vid 17:e partikongressen 1934 valdes in i centralkommittén, levde bara 29 vid nästa kongress 1939, och att av 17:e kongressens 1.966 delegater, försvann 1.108 under de stora utrensningarna.⁶⁵ För en marxist är inte sådana ”inrikespolitiska” händelser obesläktade med det stalinistiska ledarskapets ”världspolitik”. Men Monty Johnstone har en i grunden eklektisk inställning till detta: han ser *å ena sidan* Kominterns framsteg och *å andra sidan* vissa av misstagen och brotten i Sovjetunionen – de två sakerna kunde lika gärna ha ägt rum under olika tidsepoker och under olika ledarskap!

Trots att detaljerna fortfarande är oklara, är det idag nästan säkert att det 1934 uppstått sprickor i den centrala apparaten i Moskva. Enligt Roy Medvedev hade 270 delegater röstat mot att Stalin skulle väljas in i centralkommittén vid den 17:e kongressen – ett omiskännligt om än inte systematiserat uttryck för missnöje med hans ledarskap. Samtidigt valdes Sergei Kirov, leningradorganisationens ledare, in i partiets högsta kretsar. Han verkar ha blivit samlingspunkt för de viktigaste krafterna utanför Stalins krets.

Det vore givetvis fel att se detta som en konsekvent programmatisk opposition – folk som Kirov hade spelat en ledande roll på 20-talet när vänster- och högeroppositionen hade besegrats, och de förklarade offentligt med hög röst att de stödde Stalins ”allmänna linje”.

De representerade i stället en viss kontinuitet med oktoberrevolutionens parti vad gällde kader och tradition, och ett spontant motstånd mot den diktatoriska maktkoncentrationen i den bonapartistiska generalsekreterarens händer. Det skedde samtidigt som armén av vilsna byråkrater vände sig till just en sådan figur för att trygga sina privilegier och sin maktposition, och de började känna de kvarvarande banden med Lenin som en outhärdlig begränsning. 1933-34 verkar således Kirovs strömning ha fungerat som en broms, både på de mest äventyrliga planerna och på Stalins tidiga försök att inleda likvidering av motståndare. Som ett svar på denna inskränkning av sin rörelsefrihet (eller av partiets ”monolitism”), gjorde Stalin en taktisk reträtt. Samtidigt befordrade han och drog samman en inre cirkel av ”lojalister”, som omfattade folk som Nikita Chrusjtjov. 1 december 1934 mördade slutligen hans polisagenter Kirov. Och Stalin utnyttjade den följande kampanjen mot ”konspiratörer”,

⁶⁵ Se t ex Roy Medvedev *Let History Judge*, kap. 8.

och ”spioner” till att inleda en våg av arresteringar, och tysta även den minsta avvikande röst inom partiet.⁶⁶

Vad har dessa händelser med diskussionen om folkfronten att göra? Monty Johnstone framställer svängningen som de upplysta krafternas seger över den fanatiska Stalin, men ignorerar det faktum att befästandet av svängningen 1934-35 grundades på befästandet av *Stalins absoluta makt*. Det hade uppenbarligen visat sig omöjligt att, som planerat, sammankalla Kominterns sjunde kongress sommaren 1934, med alla de problem som var olösta i SUKP, liksom andra sektioner, till exempel PCF. Genom att skjuta upp den ett år fick Stalins inhemska maffia och internationella bödlar, exempelvis Dimitrov och Manuilskij, tillräckligt med tid att skapa de nödvändiga villkoren för en ”auktoritativ” kongress. Utan tvivel kunde det i avsaknad av klara politiska direktiv från Stalin (som 1934 inte ägnade så mycket tid åt Kominterns affärer) uppstå vissa sprickor i Kominterns apparat, sprickor som till och med kunde kvarstå under en kortare period. Man kan till exempel lätt föreställa sig att Bela Kun trodde att han kunde tolka Stalins tankar bättre än Dimitrov, och att generalsekreteraren, när han slutade med sitt taktiska spel, skulle sluta göra eftergifter till socialdemokraterna och ”enheten”. Men även om dessa överväganden inte är oviktiga på en sekundär nivå, förklarar de inte på något sätt den grundlighet med vilken den förmente ”dogmatikern och sekteristen” Stalin anammade och cyniskt utnyttjade folkfronten, nästan utan ett pip åtföljd av Kun och hans anhang.

Den verkliga orsaken till den förändrade politiken måste sökas i den stalinistiska apparatens omprövning av den europeiska situationen efter Hitlers makttillträde, vars första praktiska konsekvens blev Stalin-Lavalpakten i maj 1935.

Vändningen från den tredje perioden gjorde givetvis att det franska kommunistpartiet kunde komma över sin isolering som, trots ledarnas blinda lydnad, måste ha varit en källa till ständiga bekymmer. Men denna sväng kunde bara ha blivit en *återgång* till den revolutionära marxismen om Thorez hade kunnat göra en grundläggande brytning med Moskva. Kominterns apparat såg inte längre sina sektioners aktioner genom världsrevolutionens prisma, utan bedömde dem genom hur användbara de var i sovjetdiplomatins manövrer med imperialistmakterna. Moskvans totala auktoritet under denna period uttrycks allra bäst i Manuilskijs tal om den sjunde kongressens arbete. Hans rapport inleds med uttalandet att ”Vår kongress var en *kongress för socialismens seger* i Sovjetunionen”, och fortsätter med att påstå att denna seger kommer att möjliggöra en ”seger i världsskala” genom att skapa ”en mäktig rörelse för socialismen i de kapitalistiska länderna... Detta är anledningen till att framtidsutsikterna för utvecklingen av världens arbetarrörelse är oskiljaktig från socialismens vidare seger i Sovjetunionen. Detta är orsaken till *att denna rörelses alla huvudproblem, alla dess taktiska problem, rör sig runt en central axel* – att stärka Sovjetunionen som den proletära världsrevolutionens bas”.⁶⁷ Med åren har språket och den underliggande politiska uppfattningen blivit välkänd: i stället för att se Sovjetunionen som en ansvarsfull del av arbetarklassens revolutionära rörelse betraktas det internationella proletariatet som en underordnad del till det ”socialistiska fäderneslandet” (eller mer exakt dess härskande byråkrati).

⁶⁶ Stalins ansvar för mordet på Kirov erkänns nu av nästan alla icke-stalinistiska historiker, till exempel Medvedev *op.cit.*; S.F. Cohen *Bukharin and the Bolshevik Revolution*, London 1974, s. 346.

⁶⁷ D.Z. Manuilskij *Speech on the Work of the Seventh Congress*, London daterat 1935?, s. 8-10. Vår kursivering. Se till exempel Dimitrovs artikel från 1937 ”Sovjetunionen och arbetarklassen i de kapitalistiska länderna.”: ”I verkligheten blir ställningstagandet till Sovjetunionen inte det formella ställningstagandet till sovjetmakt och socialism överhuvudtaget utan ställningstagandet till den redan faktiskt sedan tjugo år bestående Sovjetunionen... den historiska vattendelaren mellan fascismens, krigets och kapitalismens krafter å ena sidan och fredens, demokratins och socialismens krafter å andra sidan.” (Dimitrov, *op.cit.*, s. 285).

Eftersom det alltså var Sovjetdiplomatin manövrer som var det franska kommunistpartiets grundläggande ”taktiska problem”, var det oundvikligt att det Monty Johnstone kallar Sovjets och PCF:s ”kompletterande” politik tog formen av en ”kompletterande” försoning med den franska imperialismen.⁶⁸ Vid masskampanjens höjdpunkt 1936 slog Marcel Gitton tveklöst fast i *l'Humanité* (3 juni) vilken PCF:s vägledande princip var under ”oroligheterna”:

”Vi anser det omöjligt att bedriva en politik som sätter Frankrikes säkerhet på spel inför hotet från Hitler”.

Detta återspeglade det lika klara uttrycket för oro som Stalins mästardiplomat Maxim Litvinov visade:

”Det väsentliga är att Frankrike inte låter sin militära styrka försvagas. Vi hoppas att inga inre oroligheter kommer att gynna Tredje Rikets stämplingar”.⁶⁹

Ett år senare nöjde sig inte de stalinistiska propagandisterna med att beklaga de revolutionära oroligheterna i Barcelona. De tillskrev dem till fascistiska agenter!

Folkfrontens funktion är uppenbar om vi tittar på de franska och spanska upproren 1936.

Juni -36

Det är föga känt att under hela perioden från 1932 till 1936 *hade* de partier som sedermera bildade folkfronten *redan* en parlamentarisk majoritet om 322 platser. Således var det viktiga med resultaten i valen april-maj inte, som Monty Johnstone påstår, så mycket att dessa partier tillsammans fick ”en absolut majoritet i deputeradekammaren med 378 platser”, utan snarare att de stora arbetarpartierna ökade sin representation betydligt, och att de borgerliga Radikalerna kraftigt minskade. Om de, trots att de förlorade nästan en halv miljon röster och en fjärdedel av sina platser i parlamentet, ”förblev en kraft att räkna med”, berodde det framför allt på att lägre placerade SFIO- och PCF-kandidater under den andra valomgången drog sig tillbaka till deras förmån.⁷⁰ Monty Johnstone påstår att han inser att valresultatet, ”för att man ska kunna uppskatta trender och revolutionära möjligheter, behöver analyseras

⁶⁸ Johnstone argumenterar att politikens komplementaritet ”inte” är något bevis för det vanliga trotskistiska påståendet att folkfronten beordrades av Stalin för att gynna Sovjetbyråkratins ”utrikespolitiska 'behov', under vilka de kommunistiska partierna sägs underordna klasskampen i sina länder”. Som stöd för detta argument citerar han Trotskijs ”medgivande” i en privat konversation 1939, att ”man inte kan se Komintern som *enbart* ett instrument för Stalins utrikespolitik” och att ”det franska kommunistpartiet inte bara är Moskvas agenter”, utan också ”en nationell organisation med medlemmar i parlamentet etc”. För Monty Johnstone som i sitt sinne verkar ha ersatt ”inte bara” med det mycket enklare ”inte”, ”*motsäger* sådana uttalanden... *fullständigt* (Trotskijs) offentliga uttalanden att folkfronten var en kriminell politik som dikterats från Moskva...” (Johnstone *op.cit.*, s. 301 f.). Denna motsättning försvinner emellertid ”fullständigt” när man inser att PCF:s behövde en ny politik 1934-5 efter ”tredje periodens” katastrof, och att det *konkret* uppfylldes av folkfrontens politik av allianser med den ”demokratiska” imperialismen. Denna politik hade sin grund i att sovjetbyråkratin fruktade den europeiska arbetarklassens revolutionära mobiliseringar av, samt var rädda för ett angrepp från den tyska imperialismen. Byråkratin insåg också att PCF kunde användas som ett levande exempel på att Moskva förnekade världsrevolutionen, och som bindemedel i en fransk-sovjetisk allians.

⁶⁹ I en intervju med Georges Luciani i *Le Petit Parisien*, 16 juni 1936. Citerat i Lefranc: *Le Front Populaire*, Paris 1974, s. 59.

⁷⁰ George Lefranc, den tidens viktigaste historiker, ger Folkfrontspartierna sammanlagt 370 platser, uppdelade på detta sätt:

	1932	1936
SFIO	97	146
PCF	10	72
Union Socialiste Republicaine	45	26
Parti D'unite Proletarienne	11	10
Radikalpartiet	159	116

(Lefranc, *op.cit.*, s. 58)

dynamiskt i sitt sociala sammanhang”, men liksom Thorez före honom *håller han* trots det *fast vid radikalernas slutliga röstsiffra*, som om han höll fast i en räddningsplanka mot revolutionen – som om situationens verkligt dynamiska tendens inte var massornas uppenbara radikaliserings, och att de sökte efter ett nytt ledarskap, utan att de mest konservativa delarna fortsatte att hålla fast vid radikalernas sjunkande skepp!

I själva verket var valresultatet varken förutsett eller välkomnat av Stalin och hans franska följeslagare. Klasskampen lyckades sätta sin prägel till och med på folkfronten, från vilken alla tankar om klasskamp hade förbjudits. Socialistpartiets ängsliga ledarskap hade tvingats ta makten, och inte den stabila Radikaladministrationen som var den stalinistiska strategins ögonsten, och som PCF hade propagerat för. ”Väljarna”, skrev nu Trotskij,

”har alltså uttryckt sin vilja – så långt detta nu är möjligt i den parlamentariska tvångströjan – och det är inte för Folkfrontens politik utan mot den.”⁷¹

Monty Johnstone är demonstrativt förvånad inför en sådan uppenbar förolämpning mot sunt förnuft. Men om Johnstone själv är så fast i den parlamentariska tvångströjan att han inte kan se den klasspolarisering som avspeglades i valen i maj, så gav de franska arbetarna under den följande månaden klara bevis för att de ville kämpa, och för sin brist på respekt för radikalpolitiken och sina ledares vänner.

Den mäktiga strejkvåg som i maj-juni 1936 svepte över Frankrike satte massorna på den politiska scenens centrum.⁷² När strejkvågen väl startat 11-12 maj med två lyckade defensiva strider i Le Havre och Toulouse, antog rörelsen snabbt karaktären av en allmän konfrontation mellan arbetarklassen och arbetsköparna. Vid månadens slut var i det närmaste alla fabriker inom verkstadsindustrin i Parisregionen ute i strejk, och under de närmaste dagarna följde skikt på skikt av textil-, transport-, tryckeri- och andra arbetare – organiserade och oorganiserade, på landsbygden och i städerna – entusiastiskt efter ledarna i de mäktiga proletära områdena i Bloch och Renault. Överallt ledde ekonomiska krav till en fortfarande oklar men ändå djupgående revolt mot storkapitalets struvtåg på samhället. Överallt ockuperade arbetare sina fabriker i en direkt utmaning mot chefernas styre. Borgarklassen greps av panik, och kunde inte annat än gå med på långtgående eftergifter på den ”ekonomiska” fronten, samtidigt som de litade på att Blums och Thorez' måttlighet skulle upprätthålla deras sociala herravälde och förmåga att vid första bästa tillfälle starta ett motangrepp.

Det första försöket att stoppa rörelsen – Matignonöverenskommelsen 7 juni mellan regeringen, arbetsgivarföreningen och fackföreningsledarna, inbegripet kommunisten Benoit Franchon – provocerade dock bara fram en intensifiering av strejkvågen. När de kämpande arbetarna märkte kapitalisternas svaghet började de resa nya krav, speciellt införandet av en minimilön som översteg de överenskomna löneökningarna, och om inte detta gick, nationalisering av fabrikerna. I ett område i Paris krävde Hotchkissarbetarna att man skulle välja en central strejkkommitté, som skulle samla representanter från 34 lokala fabriker.

11 juni, när Thorez höll sitt berömda tal på ett möte med kommunistpartimedlemmar i Paris, befann sig landet på en febertopp och huvudstaden surrade av rykten om att man höll på att förbereda en demonstration till stadens centrum. Nu hade PCF verkligen chansen att verkställa sitt tal om valda folkliga kommittéer och den fortfarande använda parollen om ”Sovjeter överallt!”. Hade inte Dimitrov på den sjunde kongressen sagt att

⁷¹ I Johnstones användning av citatet utelämnas märkligt nog ordet ”politik” utan förklaring. Se [Om Frankrike \(1934-36\)](#), s. 75, citerat i Johnstone *op.cit.*, s. 347.

⁷² Det är givetvis omöjligt att här ge mer än ett allmänt intryck av strejkrörelsen. Den mest uttömmande beskrivningen finns i Danos & Gibelin *op.cit.* En förkortad version på engelska finns i R. Kirkwood ”The Fire Last Time: France 1936” i *International Socialism*, mars 1973.

”i den mån rörelsen växer och arbetarklassens enhet stärks måste vi gå vidare, och förbereda övergången från försvar till angrepp mot kapitalet, och inrikta oss på att organisera politiska masstrejker?”⁷³

Och hade inte Thorez själv argumenterat att i och med bildandet av en folkfrontsregering

”skulle folkfronten och kommunistpartiet ha intagit nya ställningar, som vi skulle utnyttja för att förbereda upprättande av sovjetmakten, av proletariatets diktatur?”⁷⁴

När han så verkligen ställdes inför en massiv strejkrörelse, kunde Thorez bara se en väg framåt: ”Man måste kunna avsluta en strejk” som var ett hot mot ”den nationella säkerheten”. I verkligheten hade det franska kommunistpartiet under ”oroligheterna” hela tiden gjort allt i sin makt för att förhindra att rörelsen fick en politisk karaktär. Den hade vägrat delta i Blum-regeringen, inte för att de såg den som en borgerlig administration, utan för att ”kommunisterna kommer att tjäna folket bättre genom att stöda den socialistledda regeringen lojalt, utan reservationer och oavbrutet, i stället för att sitta i ministären – vilket skulle ge folkets fiender en förevändning att inleda kampanjer för att skrämja och sprida panik”.⁷⁵ När de spontana strejkerna väl börjat kunde partiet endast behålla sin massbas och sitt inflytande över händelserna genom att aktivt delta i rörelsen. Men alla ansträngningar inriktades på att begränsa kampen till rent ekonomiska krav, och partiet framställde sig ständigt som ett parti för ordning och ”nationella intressen”. Sålunda angav Vaillant-Couturier 6 juni i *l'Humanité* följande orsak till varför man snabbt skulle avsluta konflikten: ”Den nuvarande situationen, beror på arbetsgivarnas egoism och envishet, och kan inte dra ut på tiden utan fara för det franska folkets säkerhet”. När Thorez flera månader senare inte längre var så pressad av massorna, gick han så långt som att förkasta det Johnstone kallar ”de mäktiga sittstrejker där kommunistiska fackföreningsmedlemmar spelade en ledande roll, och vilka kommunistpartiet gav sitt fulla stöd”.⁷⁶

Vid närmare eftertanke tyckte denne stalinistiske ”son av folket”, att ”det är bäst att inte använda sådana kampformer, med tanke på att de framkallade reaktionära kampanjer som sådde oro och osäkerhet bland vanligt folk (les petits gens)”⁷⁷.

”Kommunistpartiet betyder ordning!” proklamerade *l'Humanité* med stora bokstäver på första sidan 14 juni, och det var verkligen inget tomt skryt. Bara ett parti som i massornas medvetande fortfarande sammankopplades med oktoberrevolutionen, som fortfarande ”i princip” förklarade sitt stöd till sovjetmakten, och som hade ställt sig i ledningen för strejkrörelsen – bara detta parti kunde få arbetarna på knä. Thorez' tal 14 juni, där han gav instruktioner till kommunisterna att avsluta strejken, var kulmen på den process som fått kommunistpartiet att övergå från att ha varit en revolutionär förtrupp till att vara det borgerliga styrets agenter inom arbetarrörelsen.

Monty Johnstone försöker försvara Thorez med en av sina groteska historiska liknelser. ”Detta var inte mer 'förräderi’”, skriver han, ”än när Lenin och bolsjevikerna i juni och juli, 'höll tillbaka och omformade till en fredlig demonstration' Petrogradmassornas 'spontana upphetsning' ...”.⁷⁸ Vad Johnstone glömmer är att bolsjevikernas handlingar under julidagarna vägledades av målet att gripa makten, och av att man behövde vinna *större* delar av massorna för detta *revolutionära mål*. Då var det bolsjevikerna och socialistrevolutionärerna som ”betydde ordning”, och förberedde sig för att krossa sovjetmakten med hjälp av den

⁷³ Dimitrov, *op.cit.*, s. 24.

⁷⁴ Citerat i F. Claudin *Krisen i den kommunistiska rörelsen*, Röda Rummet/Barrikaden, Surte 1980, del 1, s. 277.

⁷⁵ Brev från PCF:s politbyrå till SFIO 14 maj. Citerat i Danos & Gibelin *op.cit.*, s. 35.

⁷⁶ Johnstone *op.cit.*, s. 316.

⁷⁷ Rapport till PCF:s Parisavdelning 30 oktober 1946. Citerat i Danos & Gibelin *op.cit.*, vol.2, s. 61.

⁷⁸ Johnstone *op.cit.*, s. 316.

”demokratiska konferensen”. Och i Frankrike var det kommunistpartiet som vägledades av ett uttryckligt förkastande av revolutionen som en utväg ur det borgerliga samhällets kris. På samma gång visar Johnstones exempel med bolsjevikerna ”för mycket” för hans syften. Ty även om strejkrörelsen i maj-juni är jämförbar med julidagarna, visar detta att det i Frankrike inte bara rörde sig om en vardaglig kamp för ekonomiska krav, utan en djup revolutionär stämning bland arbetarna, vilken PCF för sina egna syften kände sig tvingad att dämpa.

Monty Johnstones vidare funderingar över ämnet revolution (vi ska komma ihåg att han redan utslutit den åtminstone för denna epok) låter som en mensjevnikisk litania av feighet: ”även om vi antar... att socialisterna med sina 16,92 procent hade varit beredda att förena sig med kommunisterna och `från strejkens första dag' gå framåt och upprätta 'en dubbelmagnatsregim', skulle de då haft en rimlig chans... att få med sig majoriteten? Var det inte bara önsketänkande att tro att de miljoner som ena veckan hade uttryckt sitt stöd för borgerliga partier vid valurnorna, nästa vecka skulle ha överfört detta stöd till arbetarpartierna på barrikaderna? Och om dessa miljoner verkligen var förmögna till sådan ombytlighet och ologiskhet, är det då inte lika troligt att de skulle svängt tillbaka till höger igen, när saker och ting veckan efter blev besvärliga?... Hade arbetarpartierna som minoritet försökt `erövra proletariats makt'... är det troligt att de skulle ha drivit en avsevärd del av de en och en halv miljon radikalväljarna i armarna på högern... På andra sidan Rhen stod Nazityskland, som var lierat med det fascistiska Italien...” osv(79). Om en sådan vishet hade varit förhärskande i april 1917, när bolsjevikerna fortfarande var en liten minoritet i arbetarklassen, för att inte tala om bland bönderna, hade världen verkligen sett annorlunda ut – 1936 hade de franska arbetarna inte bara stått inför den tyska imperialismen (och, borde vi tillägga, ”bara tvärsöver Kanalen” den brittiska imperialismen), utan också det tsaristiskt-borgerliga Ryssland i öst!

I Monty Johnstones tänkande saknas fullständigt en förståelse för arbetarklassens oerhörda sociala och politiska styrka när den enas bakom ett bestämt revolutionärt ledarskap. Han ser fiendens styrka och småbourgeoisens vacklan som oöverstigliga hinder för arbetarklassens framsteg, istället för att se dem som delar i klasskampen, som hinder som proletariatet står inför och som måste omformas eller övervinnas. I korthet ser han inte arbetarklassen som mänsklighetens potentiella *ledare*, förmögen att resa och leda de breda massorna under sin fana, utan som en blyg jätte som måste dölja sin styrka av rädsla för att provocera fram reaktioner.

Vad *var* då möjligt i juni 1936? Vi vill inte gå i de förvirrade centristers fotsteg som, likt Marceau Pivert, ena ögonblicket upphetsat utropade att ”Nu är allt möjligt”, och i nästa andetag uttryckte sitt obegränsade förtroende för Léon Blum. *Om* arbetarklassen hade haft ett ledarskap som var vuxet sina uppgifter, kunde den snabbt ställt sig i spetsen för de folkliga massorna i kampen för att krossa kapitalisternas makt. Men de franska ”kommunisterna” som cyniskt utnyttjade sitt revolutionära förflutna och hävdade att de var ledarskapet, ställde mot Piverts paroll

”den kommunistiska (!) förklaringen: allt är inte möjligt; partiets viktigaste paroll är fortfarande: 'Allt för folkfronten, allt genom folkfronten'”⁷⁹

Monty Johnstone låtsas som att valet i juni 1936 stod mellan *antingen* omedelbart uppror *eller* kommunistpartiets politik. Med detta följer han en lång antirevolutionär tradition, som försöker förlöjliga det revolutionära perspektivet genom att likställa det med att gripa makten i morgon. Givetvis är det bland leninister möjligt att diskutera den exakta taktik som ska användas i varje ögonblick av massuppsvinget, hela tiden inom en gemensam revolutionär strategisk ram. Men liksom i Ryssland var det viktiga i debatten inte hur upproret organiserades

⁷⁹ Citerat i Danos & Gibelin *op.cit.*, s. 117.

militärt och politiskt, utan att ha kvar det revolutionära perspektivet, att förtruppen organiserade de avancerade arbetarna kring sig, och att formulera klara paroller som svarade mot massornas behov och ledde fram mot detta mål.⁸⁰ Vi har redan gett tillräckliga bevis för att PCF:s politik syftade till att *undanröja faran* för revolution.

Inte heller är det sant att skillnaden går mellan de revolutionära marxisternas ”önsketänkande” och den ”nyktra realismen” i kampen för ”ekonomiska krav”. I en period av kapitalistisk kris är massornas *enda* utväg att *sammansmälta* kampen för sina materiella intressen (mot sjunkande levnadsstandard, arbetslöshet, inskränkningen av de demokratiska rättigheterna och de fascistiska banden) med den politiska kampen om statsmakten.

Låt oss ta exemplet med levnadsstandarden. Ett av masstrejkens viktigaste ekonomiska framsteg (som inte hade något att göra med folkfrontens program) var en allmän löneförhöjning på mellan 7 och 15 procent. Inför hotet av en revolution var kapitalisterna beredda att gå med på vad som då var kraftiga höjningar i vetskap om att dessa under mer fredliga förhållanden kunde tas tillbaka via mekanismer som till exempel inflation. Och faktiskt var *alla* framsteg, utom den betalda semestern, inom ett eller två år krossade av den kapitalistiska motattacken. Varje verklig socialist kunde ha förutsett denna utveckling, liksom arbetarklassens svar: att automatiskt höja lönerna i takt med de ökade levnadsomkostnaderna (”glidande löneskala”). Men de franska stalinisterna, socialisterna och fackföreningsledarna förstod mycket väl att sådana radikala åtgärder för att försvara arbetarklassens intressen skulle vara helt oacceptabla för kapitalisterna och ”radikalerna”, och att de snabbt skulle ställa frågan om statsmakten. Precis på samma sätt som Blum och Thorez 1934 höll upp ”enheten” som ett tillräckligt mål för massorna, framställde de i juni 1936 Matignonöverenskommelsen som en tillräcklig seger, som genom en tids ”demokratisk ordning” kunde befästas. Det är alltså inte alls så att PCF visade en ”realistisk” väg framåt. De franska massornas omedelbara behov kunde bara ha försvarats var genom *revolutionärt-despotiska åtgärder som framtvingsats med hjälp av de mobiliserade massornas styrka*.

De franska trotskisternas hela propaganda och agitation inriktades på dessa arbetarklassens uppgifter, och på behovet att skapa ett ledarskap som kunde klara av dem. Även om vi inte ska överdriva trotskisternas inflytande, delade borgarklassen och stalinisterna verkligen inte Johnstones uppfattning att de var ett ”ynkligt gäng”. *L'Humanité* inledde ett hysteriskt angrepp på de trotskistiska ”provokatörerna”, som de kallade arbetarklassens egna revolutionära tendenser. Och 14 juni anslöt de sig indirekt till Blum-regeringens konfiskering av den trotskistiska tidningen, *La Lutte Ouvrière*. Som vi kommer att se ännu tydligare i fallet Spanien, var ”försvaret av demokratin” olösligt förbundet med en inskränkning av arbetardemokratin och de grundläggande demokratiska rättigheterna för klassarbetets motståndare.

Efterverkningar

Det franska kommunistpartiets målsättning i juni 1936 var att hindra massrörelsen från att ställa upp några direkta politiska mål. ”Allt för folkfronten, allt genom folkfronten” innebar

⁸⁰ Johnstone tycker om att förkasta övergångsparoller som en trotskistisk egenhet, men följande stycke ur Dimitrovs rapport till den sjunde kongressen visar hur djupt rotad denna tradition var i Komintern. Först sedan man i och med de stora förföljelserna på 30-talet slutgiltigt likviderat denna tradition fick framtida teoretiker möjlighet att förlöjliga denna uppfattning. ”Vi kräver en helt annan politik av varje enhetsfrontsregering... att den skall genomföra bestämda revolutionära grundkrav som motsvarar situationen, t ex kontroll av produktionen, kontroll av bankerna, upplösandet av polisen och dess ersättande med en väpnad arbetarmilis. För femton år sedan manade oss Lenin att koncentrera hela vår uppmärksamhet på att ”söka former för övergång eller närmande till den proletära revolutionen”.. hjälpa miljonmassorna att så fort som möjligt på grund av egen erfarenhet lära sig vad de bör göra, var den avgörande utvägen står att finna. Därtill är både övergångsparoller och även särskilda former av övergång eller närmande till den proletära revolutionen nödvändiga” (Dimitrov, *op. cit.*, s.73-74).

det för reformister typiska att koncentrera den politiska verksamheten till parlamentets och kabinettens mötessalar. Och om massornas demobilisering till sist genomfördes relativt lätt, så berodde det framför allt på de illusioner om Blumregeringen som det skenbart ”marxistiska” SFIO och det ”bolsjevikiska” PCF systematiskt uppbyggde.

Vilka resultat gav då måttligheten? Ett år senare drog sig Blum tillbaka från scenen utan att ha uppnått något annat än att konsolidera borgarnas styre och demoralisera massrörelsen. ”Vad var det som gick fel?” frågar Monty Johnstone, och med ett visst mått av ”ärlighet” medger han att ”kommunisterna givetvis gjorde... vissa misstag när de tillämpade den nya linjen under nya och komplicerade förhållanden”. Men hans balansräkning begränsas till ett citat ur Thorez' eget uttalande 1947 (vilket som vi har sett svarade mot stundens polemiska behov):

”Vi föreslog verkligen att det skulle bildas demokratiskt valda folkfrontskommittéer på fabriker och i bostadsområden. Vi föreslog att det skulle hållas en nationell kongress, med delegater som valts av folkförsamlingar i basen... men vi lyckades inte bryta socialisternas och våra kompanjoners motstånd mot att hålla en enväldig kongress.”⁸¹

Det byråkratiska bedrägeri som ligger bakom denna värdering är uppenbart. Vid *höjdpunkten* för massaktiviteterna i maj-juni 1936 förde inte kommunistpartiet ens fram paroller om dessa kommittéer, än mindre var de indragna i någon systematisk kamp för dem. Partiet stödde Blumregeringen och dennes efterträdare radikalerna, till och med under sin egen kampanj om hjälp till den spanska republiken. Mest påtagligt var dock deras försök att bredda folkfronten, inte genom massmobiliseringar och massorganiseringar, utan *genom att resa parollen om en ”fransk front”!* Denna uppfinning nämner inte Monty Johnstone. Den skulle grundas på ”respekt för lagen, försvar av nationens ekonomi och vårt lands frihet och självständighet” – med andra ord på ett program som kunde (och var ämnat att) accepteras av de mest konservativa borgerliga politikerna.⁸² I mars 1938 förkunnade PCF:s ledarskap slutligen sin beredvillighet att bilda en nationell enhetsregering med reaktionära högerextremister som Louis Martin. Så mycket var Monty Johnstones argument att kommunistpartiets allianspolitik hindrade radikalerna från att drivas i armarna på högern värda.⁸³

Slutligen ska vi se på de positiva framsteg Monty Johnstone tillskriver Folkfronten.⁸⁴

1. ”Folkfronten lyckades verkligen med sitt främsta mål, att hejda den franska fascistiska rörelsens tillväxt”

Förvisso hade arbetarrörelsens mäktiga manifestationer i februari 1934 visat att fascisterna inte skulle kunna marschera till makten med samma lätthet som i Tyskland. En av orsakerna till att den tyska borgarklassen efter 1930 hade backat upp Hitler var deras allt större övertygelse att han inte skulle möta något effektivt motstånd från SPD och KPD – ett motstånd som skulle gett den proletära revolutionens spöke fria tyglar. Inför arbetarklassens förmåga till *spontana* aktioner (som med kraft bevisades i maj-juni 1936) kunde de franska kapitalisterna inte längre vara så säkra.

Även om de utan tvivel funderade på en militärkupp som stöddes av en fascistisk rörelse, tvekade de att vända sig till dessa band för att få till stånd en politisk lösning. Vi kan givetvis inte kategoriskt slå fast hur småbourgeoisin och fascismen skulle ha utvecklats ”om” inte motsättningarna mellan imperialistmakterna efter 1939 hade blivit så intimt sammanbundna med den nationella klasskampen. Det enda vi kan säga – och i denna mening hade Trotskij

⁸¹ Se Johnstone *op.cit.*, s. 349 och 348. Nyckelorden ”våra andra kompanjoner” anspelar naturligtvis på radikalerna.

⁸² Thorez: ”Rapport till PCF:s Arles-kongress”, citerat i Danos & Gibelin *op.cit.*, vol.2, s. 59.

⁸³ Johnstone *op.cit.*, s. 315, 347.

⁸⁴ *Ibid*, s. 349.

helt rätt – är att folkfronten ledde in massorna i en återvändsgränd av borgerlig samarbetsanda och därav följande snabb demoralisering, och på så sätt gav bästa tänkbara grogrund för en arbetarfientlig diktatur av ett eller annat slag. Det finns visserligen tydliga skillnader mellan Pétainregimen och den traditionella fascismen, men icke desto mindre är det så, att det var Hitler-Pétaindiktaturen som lyckades krossa den organiserade arbetarrörelsen.

Dessutom pekar Johnstone på att Blum upplöste de fascistiska banden, och han angriper Trotskij för att denne kallade det ”lögn och bedrägeri”. 18 juni 1936 Blum utfärdade verkligen en lag som upplöste fascistorganisationen *Croix de Feu*. Men Johnstone nämner inte att dess ledare, överste la Rocque, nästa dag bildade det ideologiskt identiska *Parti Social Francais*, som tilläts verka under hela den följande perioden. Ingenting i Frankrike eller Spaniens historia har motbevisat Trotskijs ståndpunkt, som tidigare också hade varit Kominterns, att ”[b]ara de beväpnade arbetarna kan göra motstånd mot fascismen”.⁸⁵

2. ”Under folkfrontsperioden såg vi också hur fackföreningsrörelsen enades och växte från en till fem miljoner medlemmar.”

Återigen finns det ett korn sanning i detta, men inte mer. CGT:s enorma tillväxt ägde rum under den våg av entusiasm som följde på den spontana strejkvågen och de tillfälliga erövringarna 1936. Men redan 1938 lämnade hundratusentals arbetare CGT och vid krigets början var CGT lika stort som i januari 1936 (det vill säga cirka en miljon medlemmar).⁸⁶ Det är det klaraste tecknet på de bristande perspektiv som folkfronten och de stalinistiska, socialistiska och syndikalistiska väktarna av social fred gav arbetarrörelsen.

Det är givetvis omöjligt att här fullständigt diskutera utvecklingen av revolutionen och inbördeskriget i Spanien⁸⁷. Men den politik som Stalin och det spanska kommunistpartiet (PCE) förde, visar allra bäst hur antirevolutionära Monty Johnstones ståndpunkter är, och även skillnaden mellan revolutionär marxism och folkfronteri.

Den spanska revolutionen

Som Johnstone medger svepte mellan februari och juli 1936 ”en våldsam explosion av militans och initiativ bland det arbetande folket” fram över Spanien. ”Arbetare ockuperade fabriker, och bönder och lantarbetare tog jord från de stora jordägarna”⁸⁸ i en rörelse som var slående lik, men gick mycket längre än maj-juni-händelserna i Frankrike. Den viktigaste skillnaden var att de spanska kommunistledarna, som lika väl som Thorez kände till ”hur man avslutar en strejk”, inte hade tillräcklig prestige och tillräckligt massinflytande för att kunna kväsa upproret i en överenskommelse som den i Matignon. Folkfronten, som hade vunnit parlamentsvalen i februari, ansträngde sig verkligen, men den instinktiva revolten ställde allt klarare frågan om makten. Och ändå hävdar Monty Johnstone att dessa aktioner stod i överensstämmelse med folkfrontens perspektiv!?

Borgarklassen insåg snabbt upprorets omfattning, och att det inte fanns utrymme för kompromisser: de kunde inte lita på att de spanska motsvarigheterna till Blum, Thorez och Jouhaux kunde spela rollen som poliser inom arbetarrörelsen. I juni-juli 1936 surrade huvudstaden rykten om en omedelbart förestående militärkupp. Cesares Quirogas republikanska folkfrontsregering väntade på den som vore den en naturkatastrof. De ”kommunistiska” republikanerna, som tack vare sitt bolsjevikiska förflutna hade mer kraft,

⁸⁵ ”Det nya revolutionära uppsvinget och Fjärde internationalens uppgifter”, på marxistarkiv.se, s. 6.

⁸⁶ Lefranc *op.cit.*, 111-112. CGT:s minskning påskyndades kraftigt av den byråkratiska och stadgevidriga uteslutningen av ledande PCF-medlemmar efter krigsutbrottet.

⁸⁷ Se bl a P. Broué & E. Témime, *The Revolution and the Civil War in Spain*, London 1972; F. Morrow, *Revolution och kontrarevolution i Spanien*.

⁸⁸ Se Johnstone, *op.cit.*, *Cogito*, s. 11.

krävde att premiärministern skulle vidta ”kraftfulla åtgärder” mot kuppmaakarna. Som om en livlös mumie i ett kontor i Madrid kunde använda någon del av ”ordningsmakten” för att bekämpa ett uppror från i stort sett hela statsapparaten! Bara *massornas beväpning* och ett skoningslöst upplösande av den ”republikanska” armén och polisen skulle ha kunnat rädda de spanska massorna från det kommande inbördeskriget. Men, som Monty Johnstone snusförnuftigt kommer att påpeka, skulle parollen om en ”arbetar- och bondemilis” under rådande omständigheter ha varit ”mycket provokativ”, den skulle ha sammanblandat ”defensiv” med ”offensiv”, den skulle ha förbisett den heliga skillnaden mellan borgerligt-demokratiska och socialistiska stadier, den skulle ha antytt att statliga åtgärder mot fascisterna verkligen var ”lögn och bedrägeri”. Kort sagt skulle den ha slagit i spillror den politik av feghet och klassarbete som gick under namnet folkfronten. *Därför* agiterade inte kommunistpartiet för milisen under de kritiska dagarna före 18 juli. Även efter inledningen av militärernas uppror fortsatte regeringen, med Trotskijs ord, ”att invagga arbetarna och bönderna i parlamentariska illusioner” genom att i radion vädja:

”Regeringen har uppmärksammat de erbjudanden om hjälp som den mottagit, och förklarar samtidigt som den är tacksam, att den bästa hjälp regeringen kan få är att fortsätta leva vardagslivet som vanligt. Detta för att visa lugn och förtröstan på statens militära styrkor.”⁸⁹

Inför detta exempel på handlingsförlamning utfärdade kommunistpartiet och högersocialisterna en förrädisk kommuniké:

”Läget är svårt, men absolut inte desperat. Regeringen är säker på att den har tillräckligt med resurser för att krossa detta brottsliga tilltag. Skulle det visa sig att de inte räcker, ger Folkfronten [dvs KP och SP] republiken sitt högtidliga löfte. Den är beredd att ingripa så snart det begärs. *Regeringens befäller och folkfronten lyder.*”⁹⁰

Lyckligtvis brydde sig de spanska massorna föga om sådana råd. Efter att CNT och UGT tagit initiativet till en generalstrejk började de beväpna sig, och i de största städerna krossade de upproret. I bakvattnet följde Kominterns ”ledarskap” efter. Det är ironiskt att anarkismens och vänstersocialisternas historiskt utdömda styrkor visade sig vara bättre ledare för arbetarnas handlingar än den Kommunistiska internationalen. (Men deras oförmåga att inleda kampen om makten, skulle under de kommande månaderna visa sig vara ödesdiger för revolutionen.) Tjugo år efter oktoberupproret fick vi ett slående bevis på Kominterns urartning.

Under dagarna efter 18 juli upplevde vi, vilket Dolores Ibarruri och Monty Johnstone tvingas tillstå, hur ”hela statsapparaten krossades och statsmakten befann sig på gatorna”.⁹¹ Inte bara på gatorna kan vi tillägga, utan också i de oräkneliga revolutionära kommittéer som snabbt uppstod i de icke ockuperade delarna av landet. Men Monty Johnstones tilltro till parlamentet och folkfronten skakas inte så lätt. På samma sida argumenterar han:

”att med en revolution störta det parlament som nyss valts av folket och upprätta sovjetmakt” skulle vara att spela Franco i händerna! Till och med när ”hela statsapparaten [som för marxister innefattar parlamentet] är krossad och *statsmakten befinner sig på gatorna*”. Till och med när han står inför det mäktigaste revolutionära uppsvinget i historien, åtminstone i Västeuropa, upprepar alltså Johnstone den gamla frasen att en revolution är ”mycket provokativ”. Istället för det väpnade folkets makt i juli 1936 föredrar han de uppsplittrade väljarna i februari, istället för massornas ”ultravänsterism” föredrar han de impotenta republikanska herrarnas och deras stalinistiska och socialdemokratiska anhängares nykterhet. Även sex månader senare kunde för övrigt den spanske *premiärministern* Largo Caballero

⁸⁹ Citerat i Broué & Témime *op.cit.*, s. 100.

⁹⁰ *Loc. cit.* Vår kursivering.

⁹¹ Ibarruri, *Speeches and Articles 1936-38*, Moskva 1938, s. 8 citerat i Johnstone *op.cit. Cogito*, s. 11.

besvara Stalins prisande av parlamentet med påpekandet att de parlamentariska institutionerna inte hade några ”entusiastiska försvarare bland oss, inte ens bland republikanerna”.⁹²

Om den borgerliga staten i juli var slagen i spillror, och om parlamentet svävade i luften, och fortsatte att sväva i luften, ovanför massorna, var ändå ingen av dess ledare villig att ge det nådastöten. Händelserna svepte med sig Caballeros socialister, alltmedan de fortsatte att tala om ”proletariatets diktatur”. Anarkisterna ryggade skräckslaget tillbaka inför tanken på en arbetarstat, samtidigt som de ”bara för tillfället” gick med i en borgerlig regering. Och POUM, som mest av allt fruktade en ”sektaristisk isolering”, föll i de avgörande ögonblicken in i ledet. Än en gång är parallellen med situationen i den ryska arbetarrörelsen uppenbar. Men medan bolsjevikpartiet från april och framåt gradvis fick en avgörande ledning över massornas kamp för arbetarmakt, inledde de spanska stalinisterna – som var de enda bland de viktigaste strömningarna som hade ett precist mål – att *beslutsamt återuppbygga den raserade borgerliga staten*. I detta fick de hjälp av Moskvas militära stöd och allt större politiska kontroll över den republikanska regeringen. Men deras auktoritet grundades även på ett argument, som under årtusenden använts av massornas bedragare, nämligen

”först måste vi vinna kriget, sedan ska vi ordna med frihet, jämlikhet och broderskap, och vem vet, kanske till och med socialism”.

Det tal av Dolores Ibarruri som Johnstone citerar ger en aning om periodens demagogi:

”... denna gruvarbetarhustru och dotter klargjorde att kampen 'inte var för det Spanien som dör tillsammans med fienden, utan för det Spanien vi vill ha – ett demokratiskt Spanien... som kommer att ge bönderna jord, som kommer att förstatliga industrin under arbetarnas kontroll' och 'kommer att lösa de ekonomiska problem som ligger till grund för alla revolutioner på ett fullständigt och genomgripande sätt, och i en revolutionär anda’”.⁹³

⁹² Citerat i Claudin *op.cit.* s. 434.

⁹³ Johnstone *loc.cit.*, vår kursivering. På andra ställen medger Johnstone märkligt nog att ”i praktiken (dvs i massornas handlingar – P.C.) innehöll denna folkliga revolution... viktiga element av en socialistisk revolution, om än inte av sovjettyp, och den överskred den borgerligt-demokratiska revolutionens ramar” (s. 12). ”I praktiken” och ibland även i teorin, gjorde de spanska stalinisterna allt de kunde för att tvinga dessa ”element” tillbaka innanför den borgerliga demokratins ramar. Se till exempel José Diaz', PCE:s generalsekreterare, deklARATION: ”Vi vill bara kämpa för en demokratisk republik med ett brett socialt innehåll. Det kan för närvarande inte vara tal om proletariatets diktatur eller socialism, utan endast demokratins kamp mot fascismen”. (Citerat i Broué & Témime *op.cit.*, s. 195) I Ibarruris tal antyds det också att till och med fullföljandet av de borgerligt-demokratiska reformerna skulle vänta tills kriget var slut. Konfiskering av jord, som Johnstone pekar på som ett exempel på folkfrontsregeringens beslutsamhet, sanktionerades sålunda enbart om de gällde jordägare som gått över till Francos sida. Dessutom innebar det bara att man formellt erkände en situation som uppstått genom utomparlamentarisk kamp åtminstone tre månader tidigare. Det krävs en enastående grad av polemisk blindhet för att skriva under på professor Hugh Thomas' legalistiska kretinism, för vilken åtgärden att i oktober 1936 ”legalisera exproprierandet av jord som ägdes av nationalister, revolutionerade livet i Spanien” (citerat i Johnstone *op.cit.* (*Cogito*) s. 12) Som om livet i Spanien inte redan hade ”revolutionerats” av det *revolutionära* exproprierandet av jorden!

Eftersom Johnstone har en så uppenbar respekt för den vördade professorn, kanske det kan vara värt besväret att citera dennes beskrivning av PCE:s strategi. ”Sociala och andra reformer borde avvakta seger. Det kunde Azaña och kommunisterna nu komma överens om. Det var valet av den inställningen som skänkte kommunistpartiet mycket av dess lockelse... Deras måttlighet gav dem vänner inte bara bland republikanerna, utan även bland många stamanställda officerare, som tyckte att kommunisterna var sansade och välorganiserade. Anarkisterna verkade uppriktigt förbryllade av kommunisternas nära band till den borgerliga demokratin. Vid en nationell ungdomskongress i Valencia i januari sa Santiago Carrillo, Socialist-kommunistiska ungdomsförbundets generalsekreterare: ”Vi är ingen marxistisk ungdom. Vi slåss för en demokratisk parlamentarisk republik”, *Solidaridad Obrera* (CNT:s tidning – ö.a.) kallade detta för ”reformistisktkvacksalveri”. ”Om den Förenade Socialistiska Ungdomen varken är socialistisk, kommunistisk eller marxistisk, vad är den då?” (Thomas: *The Spanish Civil War*, s. 461).

I juli 1936 stod bara två strategiska vägar öppna, och två sätt att bekämpa det militära upproret: *antingen* centraliserade man de existerande revolutionära kommittéerna och miliserna till en mäktig arbetarstat och arme, *eller* så krossade man kommittéerna och miliserna och ersatte dem med en stark borgerlig statsapparat, som till stora delar förbigick eller upphävde de demokratiska institutionerna. I sina skrifter argumenterade Trotskij upprepade gånger att nyckeln till seger inte låg hos en handfull borgerliga republikaner och deras vänner i London och Paris, utan i att mobilisera massornas hela energi bakom *deras egen* stat och *deras egen* armé. Varje annan inriktning skulle innebära att massorna demoraliserades och att deras stridbara förtrupp oundvikligen skulle förtryckas.

Genom att beröva massorna deras viktigaste vapen – deras revolutionära kamporgan – bröt folkfrontskoalitionen arbetarnas och böndernas kampenhet. Det var bara en tidsfråga innan det skulle fullbordas i ett fysiskt förtryck av de arbetarorganisationer som, om än ineffektivt, motsvarade massornas revolutionära strävanden. Redan 17 december 1936 gav *Pravda* en antydan till GPU-agenterna och deras inhemska kollegor i Spanien:

”I Katalonien har elimineringen av trotskisterna och anarkosyndikalisterna redan börjat. Den kommer att genomföras med samma energi som i Sovjetunionen.”

Efter den första Moskvarättegången och avrättningarna av oräkneliga ”galna hundar”, ”spioner” och ”sabotörer”, var innebörden i detta hot omisskännligt. För Trotskij var arbetar-massornas revolutionära enhet avgörande för segern, för Kommunistiska internationals exekutivkommitté var det förintandet av det trotskistiska POUM-gänget, som var ”en av de viktigaste förutsättningarna för att kunna segra över de fascistiska mördarna och vandalerna”.⁹⁴ Det kontrarevolutionära stalinistiskt-republikanska förtrycket, som inleddes med uteslutningen av POUM ur Madrids försvarsjunta 1936⁹⁵ och kulminerade med arresteringarna och morderna på POUM- och anarkistmiliter 1937, var en av de viktigaste faktorerna i demoraliseringen och demobiliseringen. Vi måste också inse att Negrin-regeringen, som tillträdde sedan Largo Caballero avlägsnats i maj 1937, var en borgerligt-demokratisk regering med ”starka drag”, inte av socialism, utan av militärdiktatur: den grundades på en omfattande censur, förtryck av ”antirepublikanska” organisationer, ”vittomfattande” definitioner på brott som medförde dödsstraff (till exempel ”handlingar eller demonstrationer som tenderar att försvaga den allmänna moralen, demoralisera armén, eller urholka den kollektiva disciplinen”), en stark polismakt, och så vidare. I slutet av 1937 kunde ingen mindre än Winston Churchill skriva välvilligt om de dramatiska förändringarna:

”När hela den civiliserade och sociala strukturen i ett land bryts ned av atavistiskt (nedärvt - öa.) hat, kan staten återuppbyggas endast med militära medel.. I den nya armén... har den spanska republiken ett instrument av inte bara militär, utan också politisk betydelse.”⁹⁶

Det är i ljuset av detta vi ska betrakta händelserna i Barcelona i maj 1937. Trots att det bildats en regional borgerlig regering, Negrins kontroll hade ökat, och kommittéerna hade berövats makten, var Katalonien fortfarande ett fäste för CNT och POUM. Som klimax på en kampanj mot dessa två organisationer ledde 3 maj stalinistledaren Rodríguez Sala en avdelning beväpnade poliser för att ockupera det centrala televerket, som sedan juli året innan hade administrerats av en gemensam CNT-UGT-kommitté. Stridigheter utbröt nästan omedelbart, och på kvällen hade ett spontant arbetaruppror lagt Barcelona i massornas händer. Senare

⁹⁴ Degras (red.) *op.cit.*, vol III, s. 424.

⁹⁵ ”Enrique Rodríguez, POUM-ledare i Madrid, informerades om beslutet av socialisten Albar, som sa till honom: ”/Sovjets/ ambassadör Rosenberg har lagt in sitt veto mot er närvaro. Det är naturligtvis orättvist, men försök förstå oss: Sovjetunionen är mäktigt. Vi har valt mellan att göra oss av med POUM:s kandidat och att göra oss av med Sovjetunionens hjälp. Vi föredrar att ge oss och förkasta POUM.” (Broué & Témime *op.cit.*, s. 239-40)

⁹⁶ Citerat i *ibid* s. 314.

skulle CNT-ledare i oändlighet upprepa, att om de bara hade velat skulle de utan större ansträngning ha kunnat ta makten. Problemet var att de inte ville det, och alla deras ansträngningar inriktades istället på att säkra en utrymning av barrikaderna och återvända till arbetet. Straffet för detta förräderi kom snabbt: stalinisterna utnyttjade sin egen provokation och kallade Barcelonaproletariatets uppror för en kupp av trotskistiska femtekolonnare. Under den efterföljande häxjakten lyckades de halshugga POUM och isolera anarkisterna och Caballeros socialister i regeringen.

Hur värderar Monty Johnstone dessa händelser? *Han ignorerar försöket att ockupera televerket, den händelse som utlöste upprорот.* Istället framställer han vänsteranarkisterna, POUM-arna, och ytterst Barcelonas proletariat, som leksaker i händerna på en handfull Franco-agenter. Därmed ursäktar han *indirekt* GPU:s och dess spanska medhjälpare brutala förtryck av arbetarledarna.⁹⁷ Som bevis för sin byråkratiskt-polisiära uppfattning av historien kan han bara ange Francos brors *skryt* (inför den tyska ambassadören) att hans tretton agenter i Barcelona hade ”lyckats... få igång skottlossningen på gatorna, vilket sedan ledde till önskade resultat”. Det är uppenbart att Franco, vars bror var en mästare på svart propaganda, hade ett intresse av att inför sina nazistiska allierade beskriva sina agenter mirakulösa prestationer. Hur som helst nämner inte Franco var han hade sina agenter: det verkar mer logiskt att de låg bakom den första provokationen – stalinisternas ockupation av televerket.

Till syvende och sist är naturligtvis detta tal om provokationer ointressant. På våren 1936 stod två krafter och två tendenser mot varandra i Katalonien. En av dessa var revolutionär, och oavsett vad CNT:s och POUM:s ledare önskade, var de förbundna med den. Den andra var borgerligt republikansk och identifierade sig medvetet med stalinisterna och högersocialdemokraterna. En sammanstötning var oundviklig. GPU och stalinisterna hade under lång tid förberett sig minutiöst inför den slutliga konfrontationen med revolutionen. Om det hade varit oklart om det skulle stöta på motstånd eller kapitulation från CNT- och POUM-ledarnas sida, kunde man efter kapitulationen i Barcelona inte längre tvivla om resultatet.

Slutsats

Genomgående i Monty Johnstones artiklar känner man hur författaren försöker befria sig från den ”samvetsgranna” analys som han säger sig vara anhängare av. Till slut kommer han emellertid loss, och pådyvlar Trotskij ett av de epitet som präglades under stalinernas höjdpunkt. Det förefaller nu som om Trotskij 1933 (dvs på *höjdpunkten av kampen mot den ”tredje periodens” småborgerliga hysteri*) hade alla kännetecken på en person som ”Ralph Fox så träffande beskrev... som 'småborgaren som har bråttom’”.⁹⁸ Vi frågar oss då vad denne Monty Johnstone företräder?

Vi har sett tillräckligt med exempel på denna amatörförfalskares hantverk: hur han systematiskt *förvränger* Trotskij:s ståndpunkter om den tyska revolutionen; hur han *ignorerar* Trotskij:s verkliga syn på enhetsfronten i Frankrike; hur han *döljer* Kominterns roll vid avgörande tidpunkter, och hur han faller in i de värsta självmotsägelser när han försöker rättfärdiga den. Utan ett spår av dialektiskt tänkande kan han bara försöka begrava trotskismens revolutionära kontinuitet i det stillastående trask av eklekticism och sicksackande som har

⁹⁷ Fyrtio år senare kan Johnstone beklaga detta förtryck. Men han nyanserar sig genom att skriva att ”sådana handlingar gick tvärs emot folkfrontens uppfattningar” (*op.cit. (Cogito)* s. 12). I själva verket ingick mordet på Andres Nin, liksom likvideringarna av de ryska bolsjevikerna, som en integrerad del i Stalins avståndstagande från världsrevolutionen, och att han ersatte den med ”stärkandet av den borgerliga demokratin”. Under en revolutionär epok måste den borgerliga demokratin stärkas framförallt mot de klassmedvetna arbetarnas förtrupp. Folkfronten hjälpte villigt till med den borgerliga statsapparats repressiva uppgifter (och i det republikanska Spanien, där bara ”borgarklassens skugga” stod på regeringens sida, tog de över helt).

⁹⁸ *Ibid*, s. 16.

kännetecknat stalinismens hela historia. Det är riktigt att han inte länge anser att Trotskij i oktober 1917 stod i de imperialistiska säkerhetstjänsternas sold, men i sina ”efterforskningar” har han bara granskat de unkna resterna från Stalins förfalskarskola och piffat upp dem för en ny publik.

Det är ingen slump att CPGB (för att inte tala om SUKP) fortfarande inte kan ta itu med sin egen historia på ett ärligt sätt. Det är heller ingen slump att de utger sådana plumpa intellektuella bedragare för att vara ”objektiva kritiska analytiker”. Ty Monty Johnstones hela existens som politisk teatertjänsteman grundas på en villfarelse som oundvikligen uppammas av eklecticism och förvrängningar. Vad annat kan man vänta sig av folk som talar om revolutionen bara för att dölja sin rädsla för den inför de framskridna arbetarna, som precis som de mest föraktliga arbetarbyråkraterna likställer det italienska kommunistpartiets förödmjukelse inför kristdemokraterna med arbetarrörelsens styrka, som när de i Chile eller Spanien ställs inför de utsugna och förtryckta massornas revolutionära strävanden, bara ser ”småborgerlig otålighet”, ”hot mot nationens enhet” och ”borgerliga provokationer”? Sannerligen har de inga gränser för *sin* ”småborgerliga otålighet” att hjälpa borgarklassen att fördriva kommunismens spöke!

Men i framtiden kommer dessa cyniska förfalskare att tvingas använda duktigare skribenter än Monty Johnstone. Den marxistiska teorins nya uppvaknande, och intresset för Trotskijs historiska kamp, ger inte utrymme för dylika tvivelaktiga figurer, vars intellektuella förnedring lyser igenom även den mycket blanka ytan. Och i den levande, öppna debatt om centrala frågor kring revolutionär strategi och taktik, som nu utvecklas bland revolutionärer, kommer marxister att med vederbörligt förakt behandla den kraftlösa stuvning av historieförfalskning och klasskapitulation som länge varit huvudrätt i Johnstones kök.

Översättning Göran Källkvist

(Ur *International* vol. 3, våren -77)